

Alto Jorda

tovarís

LETO III
ŠTEV. 2
DIN 5

ROMUNIJA

DRŽAVNA BALKANU

Levo od zgoraj navzdol: Pogled na otok Ada Kale, ki leži na spodnjem delu Železnih vrat in je ohranil do današnjih časov vse značilnosti turškega življa iz časov, ko je Ada Kale pripadal osmanskemu cesarstvu. Danes pripada ta otok sredi Donave Romuniji in je privlačno izletišče turistov z romunske in jugoslovanske strani.

Ribiško življenje v donavski delti je zlasti pisano in ohranja vso starinskost ribiškega stanu. Na sliki je skupina starih ribiških čolnov.

Borec, plastika romunskega kiparja B. Caragea.

Zgoraj in spodaj: Romunske narodne noše in narodna ornametika z dvema vrčema.

IZ ŽIVLJENJA SOVJETSKEGA INŽENIRJA

Pričujoče slike nam kažejo nekatere prizore iz življenja sovjetskega delovnega inteligenta. Podobno kakor inženir Ivan Bobrov živi na tisoče in tisoče sovjetskih izobražencev, ki s svojim znanjem pomagajo pri veliki izgradnji sovjetskega gospodarstva, prosvete in socialnega napredka. Te slike izpopolnjujejo slikane reportaže iz življenja sovjetskih delovnih ljudi, ki smo jih že objavili.

1. Ivan Ignatijevič Bobrov je kot inženir racionalizator vodilni kovinar Mitiščinske strojne tovarne v Moskovskem okrožju. Neprestano izpopolnjuje obrat in proizvodnjo. Na posvetovanju inženirjev poroča o novih načrtih.
2. Ivan Bobrov (zgoraj) nadzira delovanje novega stroja.

3. Družina Ivana Bobra pri čaju.

4. Prijazni dom v mestu Mitišču, kjer prebiva Ivan Bobrov, je obdan z vrtom in dvoriščem. Žena Nina Bobrova vodi sama vse gospodinjstvo.

5. Nina Bobrova s hčerko Jekaterino pri ročnem delu. V teh tihih urah se razvije ljubezniv pomenek med materjo in hčerko. Starejši sin, dijak Vital, se v prostih urah najrajši zabava z velikim ovčarskim psom »Indusom«, ki je ljubljenec vse družine. Mlajši sin Leonid pa se zanima za očetov poklic in njegove načrte. Vidite ga z očetom na naši naslovni strani.

KOLINSKA TOVARNA HRANIL D.D.

Tovarna je bila po eksploziji zelo prizadeta. Z udarniškim delom je obnovljena. Na mestu porušenega skladišča stoji novo in je moderno urejeno. Vsi stroji v skladišču so bili izdelani v domačih delavnicah. S prizadevanjem delavstva se je v letu 1946 proizvodnja zvišala za preko 50 % nasproti oni v letu 1945.

Levo od zgoraj navzdol: Izdelava stročnic (vrečic) kavinega nadomestka »Proja«.

Namakalniki za ječmen.

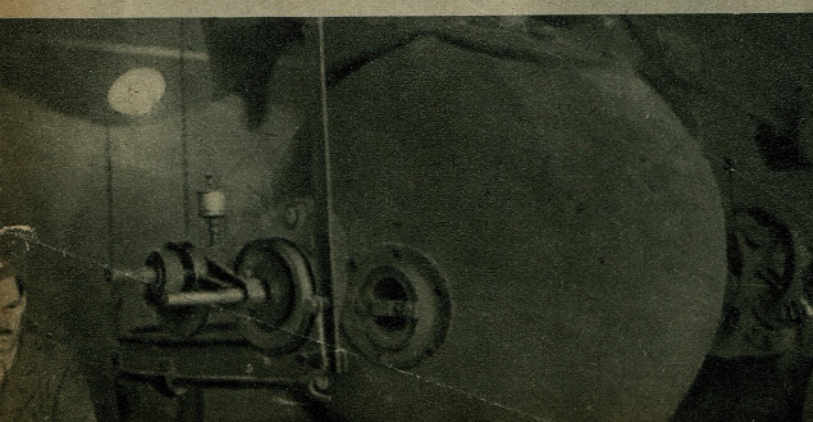
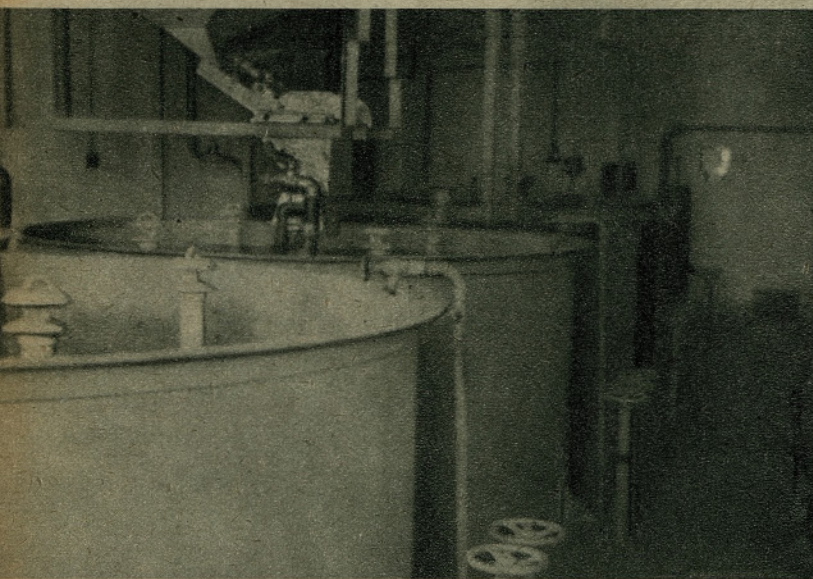
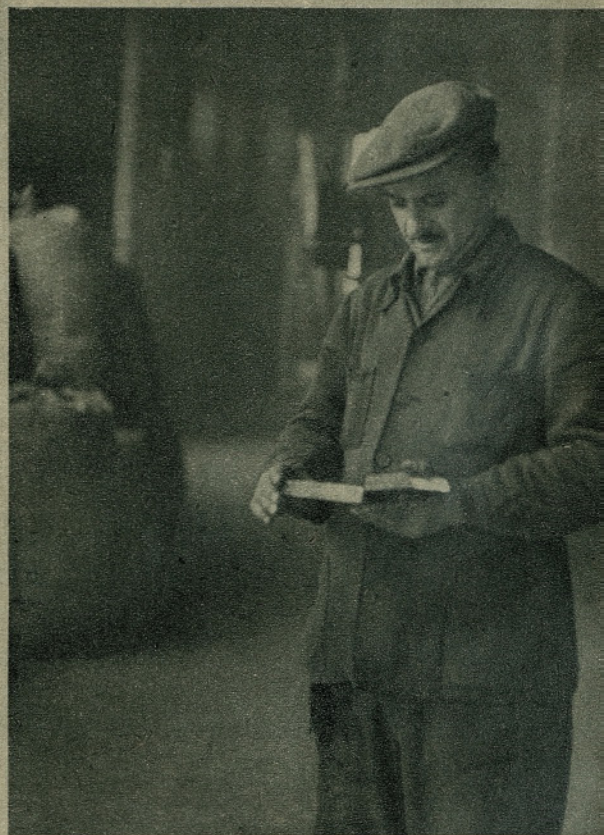
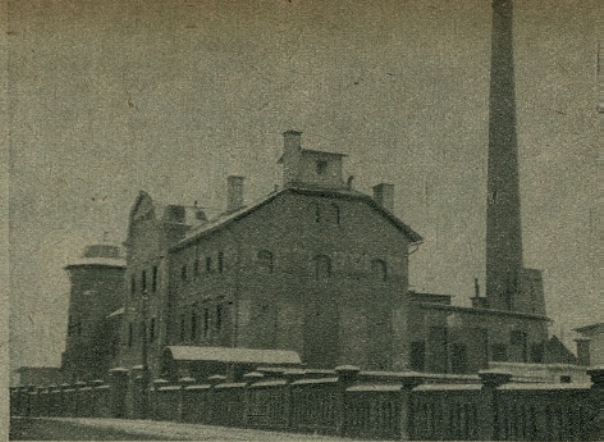
V enega gre 4000 kg ječmena.

Pražilne peči, v katerih se nad ognjem stalno vrtijo pražilni bobni, v katerih se praži ječmen.

Pražilni boben pred pražilno pečjo. Praženje je končano.

Desno: Nadpražar Grčar Jože, najboljši delavec v podjetju, gleda, ali je ječmen pravilno sprazen.

Desno spodaj: Praženi ječmen se potem melje in po ceveh pošilja v polnilnico, kjer se polnijo stročnice, na katerih je ime »Proja«.

NOVA ČASTNA NALOGA NAŠE MLADINE

Proga Šamac – Sarajevo
bo odkrila nove zaklade v Bosni

Da bi mladina Jugoslavije v čim večjem obsegu sodelovala pri izvrševanju nalog, ki jih je postavil maršal Tito v svojem novoletnem govoru, je prevzela ogromno delovno nalogo: zgradila bo 237 km dolgo železnico Šamac–Sarajevo. Ne samo po svoji dolžini temveč tudi po obsegu predvidenih del bo gradnja proge Šamac–Sarajevo zahtevala še mnogo več naporov in trdega dela, kakor ga je zahtevala gradnja proge Brčko–Banovići, ki je dolga nekaj nad 90 km. Medtem ko je bilo treba pri gradnji mladinske proge Brčko–Banovići izkopati 1,360.000 m³ zemlje in kamenja, so izkopi pri gradnji proge Šamac–Sarajevo predvideni v obsegu nekaj manj kakor 4 milijone m³.

Mladina se dobro zaveda ogromnega obsega prevzete delovne naloge, zato se že sedaj temeljito pripravlja za delo, ki se bo pričelo 1. aprila. V Brčkom in v Zavidovičih so se v decembru pričeli štirimesečni strokovni tečaji, kjer se bodo naši najboljši mladinci usposobili za vodstvo del pri gradnji in za težka strokovna dela. Odziv mladine za delo na progi bo letos še neprimerno večji, kakor je bil lani, saj je računati, da se bo samo iz Slovenije udeležilo dela okrog 12.000 mladincev, od tega približno 6000 iz Ljubljane.

Zakaj bomo gradili prav železnico Šamac–Sarajevo? Kakšen je njen pomen? V načrtnem gospodarstvu je v vsaki ljudski republiki zagotovljen razvoj onih gospodarskih panog, za katere so dani

najugodnejši pogoji, v vsedravnem obsegu pa velja načelo, da je treba dvigniti one gospodarske panoge, ki predstavljajo ključ za nadaljnjo industrializacijo in elektrifikacijo. V Sloveniji bomo v naslovnih na premog in električno energijo iz hidrocentral poleg železarske, strojne in kovinske industrije razvili elektrotehnično, kemično, usnjarsko in lesno industrijo. Središče teže industrije pa bo v Bosni, ki ima za to najugodnejše naravne pogoje, namreč premog in železno rudo, poleg tega pa še drugo rudno bogastvo in vodne sile. Bosna ima bogata ležišča železne rude okrog Vareša, kjer topimo rudo v plavžih in imamo tudi razvito industrijo litoželeznih izdelkov. Zapadno od Banjaluke so še večja ležišča rude, zlasti na področju okrog Ljubije. V Zenici imamo veliko jeklaro. Industrijski kombinat Zenica-Vareš ima v neposredni bližini na razpolago bogata ležišča premoga, tako v sami Zenici, v Kaknju in Brezi ter severno od Vareša v novem banoviškem premogovnem bazenu. Področje doline Bosne pa ima tudi obilo drugega rudnega bogastva. Za jeklarsko industrijo je važen predvsem mangan kot plemenitna kovina, ki je nujno potrebna pri izdelovanju jekla. Tudi manganove rude imamo doslej dovolj jugovzhodno od Vareša, saj je rudnik Čevljanovići naš najvažnejši rudnik manganove rude. Iz tega rudnika smo pred vojno rudo izvažali v inozemstvo. Plasti manganove rude imajo ponekod debelino do 5 m, ruda sama pa vsebuje

Sarajevo, glavno mesto LR Bosne in Hercegovine, leži na obeh straneh reke Miljacke. Slikovito in zanimivo je ne samo po legi, marveč po pisani mešanici vzhoda in zapada in po številnih zgodovinskih spomenikih. V zgodovini je bilo prvič omenjeno že leta 1415. V turških časih je imelo važno politično vlogo. V svetovno zgodovino se je zapisalo z vidovdanskim atentatom 28. junija 1914, ki ga je avstrijsko-pruski militarizem vzel za povod prve svetovne vojne. Sarajevo je takrat kakor tudi v drugi svetovni vojni zelo trpelo pod nasiljem okupatorjev in njihovih domačih hlapcev, ustašev. Medtem ko je bilo v stari Jugoslaviji zapostavljeno kot središče majhne upravne enote, je v novi Jugoslaviji obnovilo svojo staro veljavo kot kulturno, upravno in gospodarsko središče Bosne in Hercegovine. Sarajevo je s predmestjem Alipašininim mostom največje bosansko industrijsko mesto, ki bo z izgraditvijo nove železnice sproščeno zadihalo

Zemljevid pokrajine, koder bo držala nova proga

30 do 45% mangana. V Žepču severno od Zenice je naš najstarejši rudnik magnezita, ki predstavlja važno surovino za ognjestalni material, ki ga potrebuje težka industrija. Veliko bodočnost ima za razvoj jeklarske industrije tudi krom kot plemenitna kovina. Številna so ležišča kromove rude v Bosni, najvažnejši pa je rudnik v Dubošici severno od Vareša. Tudi v Borju pri Tesliću imamo kromovo rudo. Srednja Bosna ima poleg tega velika ležišča svinčene rude. Rudnik Srebrenica, ki leži zapadno od Drine, je naš najvažnejši rudnik svinčene rude. Že v srednjem veku so tu kopali rudo, takrat seveda predvsem zaradi pridobivanja srebra. Še neraziskana ležišča svinčene rude pa se raztezajo na obsežnem področju zapadno od Drine tja do Olova v dolini Krivaje, kjer so že pred stoletji pridobivali svinčeno, kar nam potrjuje tudi ime kraja. Ob železnici Sarajevo–Višegrad pa imamo ležišča bakrene rude. Obsežna ležišča bakrene rude so tudi zapadno od Zenice na področju Bugojna in Gornjega Vakufa. V Maškari pri Gornjem Vakufu pridobivamo poleg bakrene rude tudi železno rudo in živo-srebrno rudo. Južno od Zenice pri Foj-

nici pa imamo ležišče pirita in žvepla ter železne rude, ki je pri Kreševem omogočila že v srednjem veku razvoj železne obrti. Iz fojniške pirite rude se pridobiva tudi zlato. Jamskega lesa ima Bosna dovolj, dolina reke Bosne pa nudi tudi vse pogoje za razvoj cementne industrije in za gradnjo hidrocentral.

Ali ni vse to naravno bogastvo zadosten razlog, da postane srednja Bosna naš najvažnejši center teže industrije? Od tempa s katerim bomo zgradili težko industrijo v dolini Bosne, bo v veliki meri odvisna industrializacija naše države, bo odvisna izvršitev našega petletnega načrta, kajti brez železa in jekla si ne moremo zamisliti industrializacije in elektrifikacije. Razvoj teže industrije v dolini Bosne pa ne bo mogoč, če ne bomo zgradili normalnotirne železnice skozi dolino Bosne, ki bo zmogla velik promet, ki se bo razvil na tej progi. Zato je gradnja proge Šamac–Sarajevo v sedanjih fazah načrtne izgraditve države naša najvažnejša naloga na področju železniških gradenj. Proga Šamac–Sarajevo bomo pozneje še podaljšali do izliva Neretve v morje, kjer gradimo za velik promet sposobno luko Ploče. Prav tako bo treba prej ali slej zgraditi kra-

tek podaljšek proge Brčko—Banoviča preko doline Krivaje do Zavidovičev, tako da bo banoviški premogovni bazen lahko oskrboval s premogom tudi srednjo Bosno.

V perspektivi bodoče industrializacije je gradnja proge Samac—Sarajevo v resnici vredna velikih žrtev in naporov, ki jih je pripravljena dati mladina Jugoslavije za uresničenje te naloge. Da bo mladina zmogla to veliko delo, bo letos dobila na razpolago mnogo več

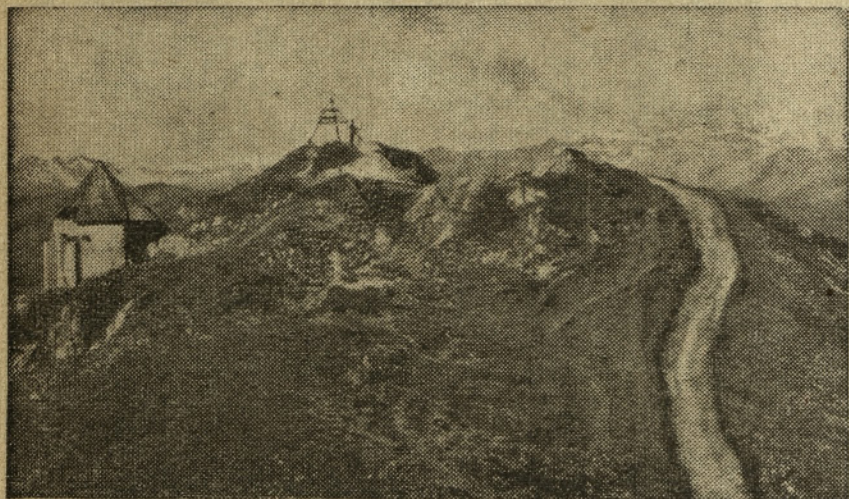
strojev, tako bo delo v večji meri mehanizirano. Tudi vse priprave bo mogoče izvršili še pred pričetkom gradnje, tako da bo delo potekalo gladko in po načrtu. Navzlic temu je delovna naloga naše mladine neprimerno večja in težavnejša, kakor je bila lani. Ne smemo si stvari predstavljati tako, da se bo od Samca do Doboja gradila nova proga, od Doboja do Sarajeva pa bo treba progo le predelati za normalni tir. Tako naziranje bi bilo docela pogrešno. Nor-

malnotirno progo bo treba graditi na novo poleg ozkolinne proge in po večini daleč odmaknjeno od obstoječe proge, ki ima ostre krivine in ji normalnotirna proga ne more slediti. Zato bo treba zgraditi tudi nove mostove, predvsem štiri velike mostove čez Bosno ter številne manjše mostove. Zgraditi bo treba dva izredno velika objekta, namreč 800 m dolg most preko Save pri Samcu in 1700 m dolg predor pri Vranduku ne- daleč od obstoječega predora za ozko-

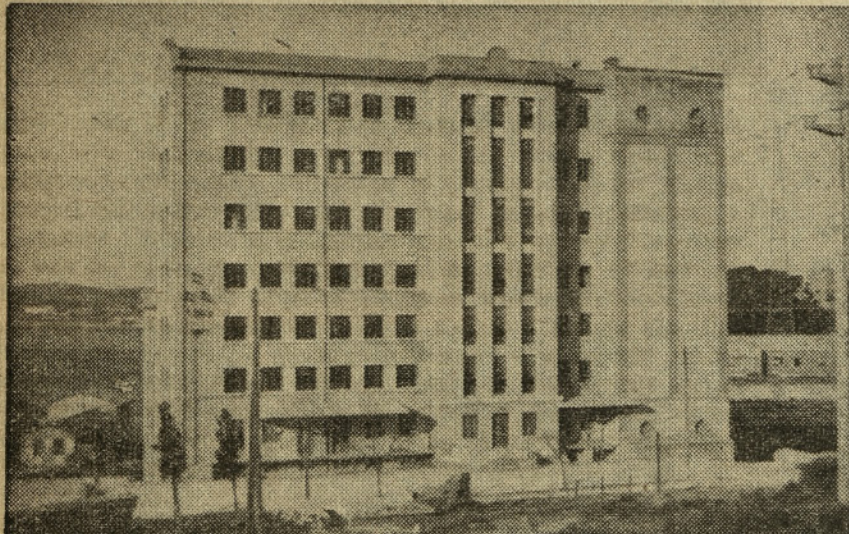
tirno železnico. Dela pri gradnji tega predora bo treba čim prej začeti, da bo predor o pravem času zgrajen. V ostalem pa bodo najtežja dela na odseku med Žepcem in Zenico in od Lašve do Kaknja.

Navzlic velikim težavam, ki jih bo morala premagati mladina, ne dvomimo, da bodo mladinske brigade iz vse naše države izpolnile veliko delovno obvezo, ki so jo prevzele, in da bo ta proga ponos naše mladine in vse države.

Po domovini

Z Dobrača (2187 m) je krasen razgled po slovenski koroški zemlji, še zlasti po Ziljski dolini. Tik pod vrhom Dobrača je cerkvice, ki se še danes imenuje »slovenska cerkev«

Mlin, kjer je bila 3. januarja v Pulju bitka med neoboroženimi delavci in civilno policijo. Pri spopadu so trije mrtvi in 20 ranjenih

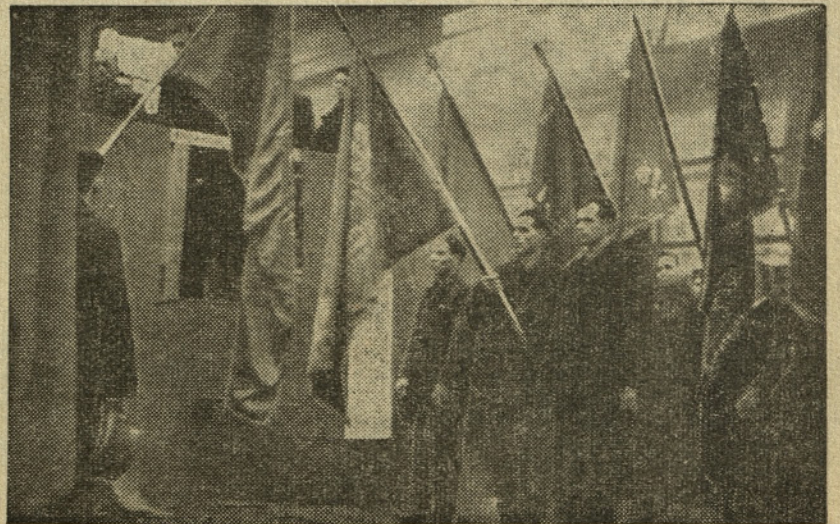
Več ko 10.000 glava množica se zgrinja ob vzhodu, odkoder se je začel žalni sprevod za tremi padlimi delavci

Raj (visoče rej) pri Ziljanah je staro, slikovito slovensko obredje, ki se je ohranilo iz starih časov do danes pri obmejni severnozpadni veji slovenskega ljudstva na Koroškem

Cherstaldi Aldo, ki ga je civilna policija v Pulju dne 3. januarja 1947 ranila v levo stegno

Jeseničani so najboljši kovinarski kolektiv Jugoslavije. Njihovi delovni uspehi so bili primerno počaščeni. Na sliki je svečana izročitev prehodne zastave glavnega sindikata Jugoslavije

DUBROVNIK

Vsako leto ob začetku februarja, ko na našem južnem Primorju že nastopa pomlad, praznujejo v starinskem Dubrovniku tradicionalne praznike nekdanje dubrovniške republike. Znamenito mesto, ki so mu že davno po pravici vzdeli priimek »biser Jadrana«, je obilno obdarovano z zgodovinskimi pridobitvami in prirodnimi lepotami. V vsakoletnih prazničnih dneh je Dubrovnik prizorišče svečanosti, ki vzbujajo po svoji slikovitosti in živahnosti v gledalcu vtis, kakor da živi v tisti dobi, ko se je dubrovniška republika trdovratno in junaško branila proti sovražnikom in razvijala skupno s svojo mornarico veliko trgovino po vsem Sredozemlju in z veliko diplomatsko spretnostjo posredovala stike med Evropo in osmanskim cesarstvom. Ohranjen je v svoji tihotni, pri tem pa vendar veličastni plastični obliki ter izpopolnjen s sodobnimi velikimi hoteli in drugimi pridobitvami, ki ne kvarijo njegove čudovite ubranosti, je Dubrovnik popotnemu človeku, željnemu oddiha in plemenitega užitka mirna oaza.

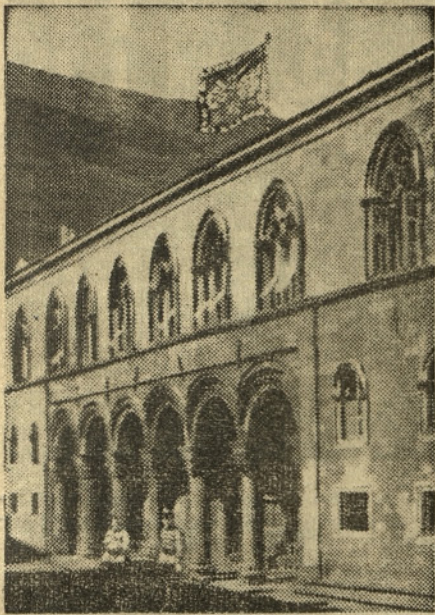
TISOČ LET BORBE ZA SVOBODO

Obsežna je literatura o Dubrovniku, o republiki, ki se je ohranila od 7. stoletja do naopoleonskih časov, o njegovih borbah za svobodo, o njegovem kulturnem poslanstvu v preteklosti in njegovih venomer privlačnih lepotah. O njem je pisal francoski zgodovinar René Millet leta 1942. v svojih »Spominih na Balkan« in je takole primerjal usodo dveh tekmecev na Jadranu:

Med republikami na obalah Jadrana sta posebno opozni dve temeljni obliki, dve mesti, ki sta po obsegu in slavi zelo neenaki, a sta vendar pokazali enako vztrajno in odporno življenje, saj sta obe ohranili svojo samostojnost domala 1000 let, se pravi: skoraj tako dolgo kakor stari Rim od

Med zidovi in vrtovi tisočletne republike

Dubrovnik, staro mestno pristanišče (po risbi prof. Saše Santla). Pristanišče v varnem zavetju močnega obzidja, z obrisom dubrovniških palač in cerkva v ozadju, je dolga stoletja odpravljalo in sprejemalo ponosno ladje, ki je raznašala daleč po svetu sloves dubrovniške republike. Danes je staro pristanišče porabno le še za lokalni promet, večje ladje pa pristajajo v Gružu

Knežev dvorec, nekdanja vladna palača dubrovniške republike, je — kakor vrsta drugih znamenitih stavb — ohranjena nepoškodovana. S svojima sosedama, duoma cerkvama in s palačo Sponza tvori jedro »slovanskih Aten«

u. anovitve do Antonincev. Obe mesti sta bili skoraj istočasno ustanovljeni in sta istočasno prenehali biti samostojni republiki. V mislih imam Benetke in Dubrovnik, oba otroka Jadrana in zgodovine, ki sta se v sosesčini velikih držav sicer spreminjala, oba sta bila republikanska, pri tem pa dovolj spretna, da sta se znala postavljati po robu vnanjim kovarstvom, ki so bila sovražna njuni svobodi. V teku časa sta se obe republiki zadušili v nezizprosnem napredovanju narodov in ju je zagril pepel kakor Herkulanium in Pompeje, vendar sta ostali obe mesti v svoji propasti v marsičem pomembnejši, kakor tisti oboroženi svet, ki ju je hotel uničiti. Obe republiki spokojno počivata v snu, vendar nista mrtvi, marveč sta ohranili svojo lepoto in ljubkost. Obe mesti, ki sta si podobni po izgradnji, sta imeli zelo različno usodo. Beneška republika je lahko gradila sama zave, neodvisna in bahava si je pridobila velik sloves in je pokazala svetu visoko politiko. Dubrovnik je bil po svojem značaju in lastnih načelih vladanja manj mogočen, zato pa bolj plemenit in bolj stanovit.

Njegovim obzidjem so manj prizanašali kakor njegovim besedi. To mestece je srce Dalmacije in se pač izplača pomuditi se med njegovim obzidjem. Svojičas, ko so popotni ljudje še po kopnem potovali v Carigrad, so se vselej tu ustavljali.

DUBROVNIK JE ZMAGOVAL NEŠTETE OVIRE

Kolikšno obilje spominov je zbrano v tem ozkem krogu, kolikšna silna volja je bila strnjena na tako omejenem področju! Človek je presenečen v mislih na nevarnosti, ki so od vseh strani obdajale majhno republiko. Nanjo so prežali morsk razbojniki, ki so se neverjetno množili na ruševinah starega rimskega cesarstva in so vse do sredine 16. stoletja z drznimi roparskimi pohodi strahovito ogražali te kraje. Skoraj v določenih obdobjih so se ponavljali požari in kuga in večkrat je to zemljo pretresal potres. Vsem tem nesrečam so se pridruževale še politične nevarnosti, večni prepri z majhnimi knezi v notranjosti dežele, ki so zapletali to mesto v malenkostne spore in to prav v času, ko si je Dubrovnik priboril v tujem svetu svojo

S. B.

Naravoslovni muzej v Ljubljani

Izmed ljudskih muzejev v Ljubljani, nastanjenih v reprezentativni renesančni stavbi med Muzejskim trgom in Bleiweisovo cesto, je najstarejši Naravoslovni muzej. Javnemu obisku so ga odprli v starem, davno že podrtim gimnazijskem poslopju na sedanjem Vodnikovem trgu že 4. oktobra leta 1831. Podlago njegovim razstavitvam so dale obsežna Zoisova zbirka mineralij (1826) in lepo urejena Hohenwartova zbirka konhilij (lupinarjev) ter večje število okamenin in kapnikov.

V 115 letih svojega obstoja se je Naravoslovni muzej zelo povečal. Danes napolnjujejo njegove zbirke, dostopne javnemu obisku, sedem velikih dvoran, po-

leg tega pa ima muzej še znanstvenemu delu namenjen študijski material, zlasti obsežne herbarije, zbirke žuželk, ptičjih mehov in mnogo prgotovkov iz drugih živalskih skupin. Tako služi Naravoslovni muzej ne samo izobrazbi širših ljudskih plasti, posebej šolski mladini, ampak tudi strokovnjakom-naravoslovcem, zlasti tistim, ki znanstveno preiskujejo našo čudovito slovensko zemljo glede njenega živalskega, rastlinskega in rudninskega bogastva ter njenih posebnosti.

Naravoslovna veda je podlaga in kažipot vsem drugim znanstvenim strokam. Spoznati naravo v njenih sestavnih delih, proučiti njeno snovanje in rušenje, izslediti in doumeti zakone, ki se po njih

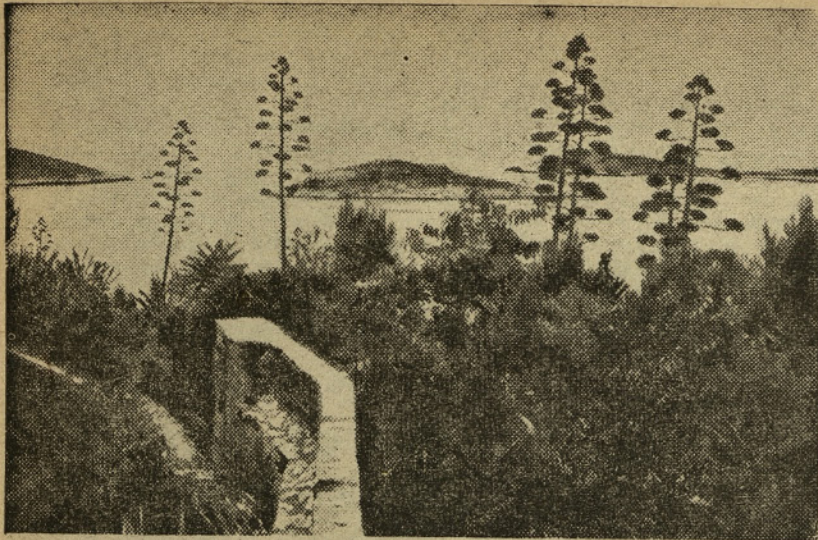
v naravi vse vrši, je temelj in osnova za vsakršno znanstveno delo in prav tako za spoznavanje nas samih ter vsega, kar nas zajema. Potemtakem je naravoslovje najpotrebnejše osnovno znanje in njegovi izsledki so vodilo za vse naše ravnanje in nehanje.

Četudi se je človek povzpел za gospodarja narave, vendar čuti, da je njena ustvaritev in da je povezan z njo z vsem svojim žitjem in bitjem. Zato se ni čuditi, da njegovo zanimanje za naravo in za vse, kar se godi v njej, raste vzporedno z njegovo izobrazbo. Razumljivo in razveseljivo je, če se zlasti po osvoboditvi večja števila obiskovalcev Naravoslovnega muzeja. To je pot k naravi in z njo, ki vedno snuje, izbira in boljša, k smiselnemu, načrtnemu delu.

Posebna privlačnost za obiskovalce je ekološka dvorana (IX.), kjer so prika-

zane živali v svojem življenjskem okolju. Gams na skali pod Jalovcem opreza za kozo pod seboj, belka gleda izpod rušja, na grmu poje planinska pevka; planinski zajec v beli zimski obleki se pripravlja na pašo in črni močerad išče zavetja pred dolgo zimo, ki se bliža goram.

Ravno Ljubljansko barje, zagrajeno na jugu s krmskim hribovom, poraslo deloma z značilnim barskim mahom, deloma s sašeni in trstjem ob barskih okencih, nam prikazuje svoje posebno živalstvo: dolgokljuni škurb, rumena čaplja in bobnarica se skrivajo v ločje, mali pondirek se vozi ob belem lokvanju na vodi; zelena žaba gleda po kačjih pastirjih, ki počivajo po svojih poletih na močvirskih rastlinah. Košček sveta je odkopan, da se vidi lega šote in opazijo ostanki izza mostičarjev, ki so tukaj

Velike agave, palme, ciprese, opuncije, oleandri in raznovrstno drugo subtropsko rastlinstvo poživilja krasne razglede z dubrovniških sprehajališč na morje in otoke pred Dubrovnikom. V zimski in času, ko v severnejših delih Jugoslavije vladata megla, sneg in mraz, je v Dubrovniku ozračje čisto in blago

veljavo in se je enakopravno pogajal z najmočnejšimi vladarji tistih časov. Razen tega je verska propaganda povzročala težave, ker je na pobudo raznih hujšakških škofov dajala povelja, ki jih ni bilo mogoče izpolniti; pregoreča duhovščina se je bore malo brigala za državne koristi. Koncili so Dubrovniku prepovedali trgovanje z »nejeverniki«, ne da bi pomislili na težave, ki jih je lahko rodila takšna prepoved. Zopet drugič so hoteli zaplesti Dubrovnik v vojno proti Turkom ali pa so mu naročili, naj spreobrača Srbijance in Bosance. S tem so zahtevali od Dubrovnika, naj s svojimi skromnimi močmi izpolni tisto, kar je bil madžarski kralj v vsej svoji oblastnosti komaj započel.

NEVARNA TEKMA

Dolgo dobo se je nato moral Dubrovnik braniti proti Benetkam, ki so bile hudo ljubosumne na svojo mlajšo sestro, svobodno republiko. Benetke so vodile neizprosno borbo, podvrgle so si Dubrovnik, ga uklepale z vsakovrstnimi nasilji in zatirale, kolikor le mogoče, njegovo trgovanje, a ga vendar niso spravile ob tla. Pred vsemi mesti na Jadranu je stal Dubrovnik edini, ki se je znal svoji oblastni, pohlepni sosedu in tekmovalki postaviti po robu. Boril se je zoper njo s tolikšno odločnostjo, da je vzbujal občudovanje in so ga jemali za zgled. Trudil se je tekmovali z njo, nikakor pa ni hotel biti suženj.

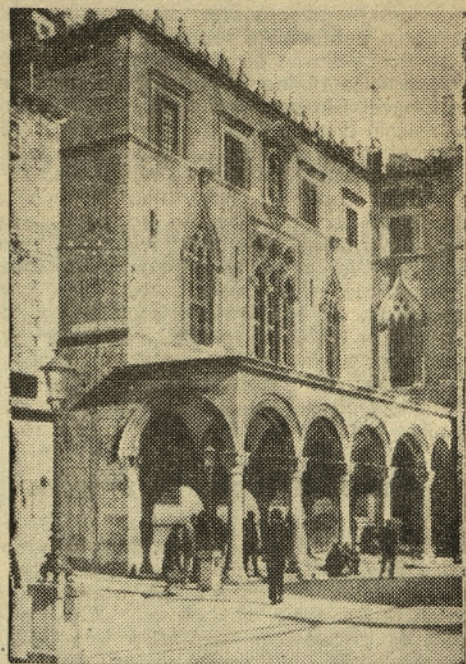
KULTURNO POSLANSTVO DUBROVNIKA

Dubrovnik je kakor Benetke vzrasel sredi večje narodne skupnosti. Imel je živahen delež pri velikem gibanju, ki je združevalo jugoslovanski svet v stremljenju po obnovi skupne države. Že v 16. stoletju je slovanski živelj na dubrovniških tleh zmogel nad latinskimi elementi. Dubrovnik je postal docela slovanski, ne da bi s tem zavrgel pridobitve romanske kulture. Dubrovnik je ustvaril lastno literaturo. V pesništvu je bil — z Gunduličem in Marinom Držičem na čelu — pobornik svobode in narodne združitve. Kot tak je kulturno močno vplival na bratsko ljudstvo v evropski Turčiji, ki je trpelo vse mogoče grozote pod jarmom korana.

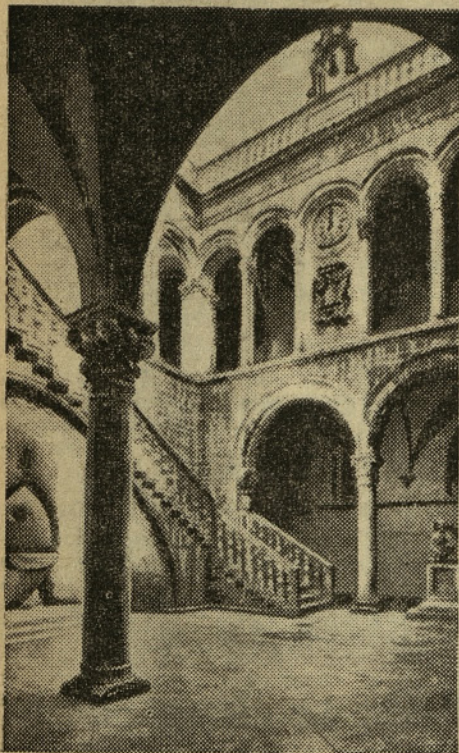
Kljub vsem izgubam, ki jih je utrpel Dubrovnik v teku stoletij, je to ponosno mesto v vsakem pogledu ohranilo svojo prvotno obliko. Dubrovnik nikakor ni na koncu svojega zgodovinskega in kulturnega poslanstva. Dubrovnik je neoporečno eden izmed najbolj očarljivih koščkov Evrope, eno izmed tistih mest, kjer sta se priroda in umetnost združili v harmonijo izredne dragotine. V zavetju planine Srgja in Petke, na majhnem polotoku, v idealno lepi masivni izgradnji, poln subtropskega rastlinja in cvetja, obsevan od toplega sonca privablja človeka k vsestranskemu opazovanju. Mogočne starinske zgradbe — palače nekdanje republike, cerkve in druga poslopja, zgrajena v najrazličnejših slogih — pričajo o zdravem okusu tukajšnjih svobodnih pokolenj. Mnogi vrtovi in gaji s plodnim zaledjem, Konavelskim poljem, poživiljajo lepoto Dubrovnika prav tako kakor gosti porasli otoček Lokrum in še vrsta drugih otokov pred Dubrovnikom.

Minula vojna tudi temu dragocenemu mestu, ki šteje danes s pristaniščem vred nekaj nad 15.000

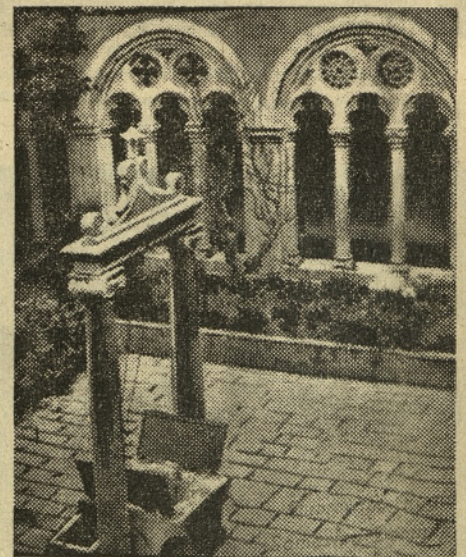
prebivalcev, ni prizanesla. Večkratno bombardiranje je zlasti prizadelo Gruž. Kmalu po svoji osvoboditvi (jeseni 1944) pa je Dubrovnik začel celiti svoje rane. Veliki hoteli, ki so bili delno porušeni in vsi izropani, so bili v glavnem že do

Palača Sponza, nekdanja kovnica denarja dubrovniške republike

Tudi notranjost knežje palače priča o dobrem okusu nekdanjih dubrovniških stavbenikov. Na sliki je del dvorišča s stopniščem in starinsko uro

Mnoge podrobnosti dubrovniške arhitekture zbujaajo občudovanje gledalcev prav tako kakor celotne zgradbe

pričetka lanske sezone obnovljeni. Dubrovnik je zaradi milega podnebja vabljiv vse leto. V svobodni domovini mu je posvečena vsa potrebna pozornost in tako bo Dubrovnik v bodočnosti prav gotovo privabljal leto in dan nove tisoče občudovalcev iz tujine in iz vrst vsega delovnega ljudstva Jugoslavije.

še v jezero stavili svoja bivališča na koleh.

Pri celi vrsti živali so prikazani najbolj značilni momenti iz njihovega življenja, kolikor se pač le da z mrtvimi preparati pokazati življenje: srakoper hrešči nad modrasom, ki ograja njegov zarod v gnezd; skalna plezalca iščeta žuželk in črvičev v skalnih razpokah; taščica krmi vsiljenko kukavico, ki je izrnila zarod svoje redilke iz gnezda; krt rije v zemlji proti ogrcu, ki ga je zavohal daleč skozi prst; jež in ježevka vodita mladiče na lov; voluhar izpodjeda korenine sadnemu drevescu; močeril plava v vodi kraške jame, ki jo oživljajo tudi jamski hrošči; razni ptiči čuvajo svoja gnezda, vale in krmijo svoj zarod itd.

Spolno dvoiličnost nam med drugimi primerki predločuje divji petelin s svo-

jimi kurami, ki jim z visoke veje poje ljubezen; sezonsko dvobarvnost pa kažejo belka, kepen in planinski zajec v zimski in poletni obleki. Za sicer redki pojav beličnosti vidimo tu številne primerke; bela šoja, vrana, sraka, fazan, veriverica, polh, podgana so poleg običajno barvanih razstavljeni v popolnoma beli dlaki odnosno belem perju.

Dvorana X. zavzema živalski red sesalcev in ptičev razen galebov, veslovočev in potapljalcev, ki so razstavljeni v dvorani XI. — Od sesalcev, ki jih živi v Sloveniji kakih 70 vrst, so zastopane z izjemo nekaterih netopirjev vse prosto živeče vrste. Od zveri so razstavljeni: rjavi medved, volk, volkulja z mladiči, lisica, obe kuni, dihur, podlasice, vidra, jazbec, divja mačka in ris, nekatere v več primerkih in z značilnim ugrabljenim plenom. Domače žužkojede vidimo

vse, od sodoprstov pa jelenji par, srnjake v raznih letnih dobah, srno z mladiči; gamse in dva kozoroga, kozla in kozo iz naselbine pod Ljubeljem; zastopana je tudi divja svinja z dvema nerescema iz Kočevskih gozdov. Iz drugih dežel so v tej zbirki grivasta ovca, šakal, tjuljen, največji prhutur kalong (leteči pes), levji mladiči in dve opici.

Zelo popolna je zbirka domačih ptičev. Tu najdeš vse, kar pri nas gnezdi, mnogo preletnih vrst in več redkih gostov. Od velikanov planinskega orla in postojne pa preko drugih sokolov ter sov, golobov, krku, pobrežnikov, močvirnikov, velekljunov, drobnih pevcev do najmanjšega zastopnika domačih operjencev zlatoglavega kraljička je zbrana tu velikan-ska množica kljunastega sveta. Kdor se zanima za ptiče — in kdo bi se ne — najde tu svoje ljubljence, ki ga razvese-

ljujejo s petjem ali z ljubkostjo, najde pomagace, ki mu čistijo polje in gozd zajedalcev, pa tudi take, katerih hrana gre na škodo njegovih prirejkov in pridelkov. V Sloveniji je ugotovljenih 144 gnezdilcev, med temi 86 sellicev ter okoli 150 preletnih ptičev.

V dvorani XI. je razstavljeno živalstvo našega Jadrana, živali nenavadnih oblik, prosto plavajočih ali pritrjenih na podlagi. Zbirka nam predločuje del morske favne, ki je vse bolj mnogovrstna kakor kopninska in je njen izvor, kajti šele proti koncu srednjega zemeljskega veka, pred dvesto, tristo milijoni leti, so prve živali zapustile svojo mokro domovino. Tudi sladkovodno živalstvo je razstavljeno v tej dvorani, zlasti ribe, ki jih živi v slovenskih vodah nekaj nad 60 vrst. Razen suho prepariranih rib je še nekaj manjših rib razstavljenih v svojem oko-

INDUSTRIALIZACIJA SLOVAŠKE

*pomeni utrjevanje bratstva
in enotnosti bratskih
narodov*

Slovaški narod se v svobodi posveča trudu za obnovo in izgradnjo svoje domovine, ki ni samo lepa in slikovita, polna starinskih šeg in obilnega narodopisja, marveč premore tudi mnoga prirodn bogostva, ki jih je treba smotrno izkoristiti. V času, ko dajeta glavna okupatorjeva hlapca Josip Tiso in Sanjo Mach pred sodiščem odgovor za svoje izdajalsko početje, se Slovaška loteva velikih nalog v okviru dveletnega gospodarskega načrta.

Slovaška uživa v novi Češkoslovaški republiki popolno svobodo. Ima svojo republiško vlado (poverjenišvo) in svojo republiško skupščino v Bratislavi. Po najnovejšem štetju ima češkoslovaška republika 12.350.000 prebivalcev, od tega 3 in pol milijona Slovakov. Lansko preseljevanje Nemcev je bilo z novembrom zaključeno in je na Češkem ostalo še pol milijona Nemcev, ki bodo po dogovoru z zavezniki oblastmi odseljeni do letošnjega poletja. Češka bo nato skoraj docela brez narodnostnih manjšin, medtem ko na Slovaškem še ostane okrog 400.000 Madžarov, zastran katerih se le počasi razvijajo pogajanja za odselitev. Slovaške meje so iste kakor so bile pred vojno, samo pri Bratislavi je Slovaška pridobila majhen pas ozemlja na desnem bregu Donave. Napredne sile razkrinkavajo dvolično igro reakcije, ki se hoče vgnezditi v Demokratski slovaški stranki. Napredne sile stalno pridobivajo na terenu. Prav posebno pa se bo njihova organizacijska moč izkazala pri izvajanju dveletnega gospodarskega načrta.

Za Slovaško je zakon o dveletnem gospodarskem načrtu zato pomemben, ker § 1. tega zakona naglašja, da je treba z dveletko pospešiti izenačenje gospodarskega in socialnega stanja na Slo-

vaškem s češkimi pokrajinami. Zlasti je treba bolj smotrno izkoriščati surovine in energetska sredstva, uvajati nove delovne kadre in ustvariti nova delovna torišča na Slovaškem. Industrializaciji Slovaške bodo napredne sile posvetile vso pozornost. »V dveletnem gospodarskem načrtu« — tako je nedavno naglasil podpredsednik slovaške vlade Rudolf Fraštacký — »vidimo edino priložnost, da dvignemo Slovaško iz gospodarske zaostalosti, ki je bila naš delež v preteklosti.« Dveletka nudi realno možnost, da se pospešeno dvigne gospodarsko stanje slovaške dežele in slovaškega ljudstva. § 7. zakona o dveletnem gospodarskem načrtu govori podrobneje o investicijah za industrializacijo Slovaške: ti zneski dosegajo skupno vsoto nad 21 milijard češkoslovaških kron.

Te investicije znašajo več kakor tretjino slovaškega narodnega dohodka, medtem ko investicije v vsej Češkoslovaški republiki dosegajo le petino dohodkov vse države. Skrb za povečanje ljudskega blagostanja na Slovaškem je spričo tega očitna, obvezuje pa prebivalstvo na Slovaškem k složnemu delu brez razlike stanovske, politične ali verske pripadnosti in k pridnosti in varčevanju, ki je Slovakom prav tako lastna kakor Čehom.

Z dveletko izvaja češkoslovaška vlada pod predstvom Klementa Gottwalda zdravo gospo-

*Pogled na
slovaško vas*

Slovaška mati

*Notranjost
slovaške
kmečke
hiše*

darsko politiko, ki je za povezavo Čehov in Slovakov prav posebno pomembna. Saj je bilo vprav gospodarsko zapostavljanje Slovaške v preteklosti vzrok tolikih škodljivih političnih razprtij, obtoževanj in odtujevanj obeh bratskih narodov. Da se ne bi vrnil časi take nezdrave politike z neblagimi posledicami, ki so jih morali preživljati Čehi in Slovaki v prvi Republiki, je treba dosledno izvesti dveletni gospodarski načrt, po katerem bo industrializacija Slovaške zagotovila trajno, znosno, res bratsko sožitje Slovakov in Čehov. Izenačenje življenjske ravni v obeh deželah Republike je torej ne samo gospodarskega, marveč tudi izredno velikega političnega pomena. Izvajanje gospodarskega načrta, za katerega se bori z vso doslednostjo in borbenostjo Komunistična partija na Češkoslovaškem, pomeni globoko in stvarno utrjevanje bratstva in enotnosti bratskega češkega in slovaškega naroda.

lju v družbi povodnih soživeev polžev in hroščev.

V tej dvorani so zbrani tudi naši krkoni (žabe, močeradi, pupki) in plazilci (kuščarji, kače, želve). Kač živi v Sloveniji 12 vrst; strupene so 4, med njimi jako redki vlaški gad, ki je doma na Primorskem. Od repatih krkonov imamo na Slovenskem tri vrste pupkov, dve močeradov in pa močerila ali človeško ribico, brezrepnih krkonov ali žab pa je pri nas 11 vrst; redka je postala barska žaba, katere samci postanejo ob drestih modri (svatovska obleka). Zelva sklednica je menda že izginila iz naših krajev, okusno grško kornjačo pa imajo še tu pa tam po vrtovih. Kuščarice je ugotovljenih v Sloveniji 7 vrst, nobena ni strupena.

Naslednja dvorana (XII.) zavzema živalski oddelek brezvrotencarjev, v glav-

nem obsežno zbirko polžev in školjk ter šolsko zbirko žuželk. Razen teh so še na ogled iglokožci, raki, koralnjaki in spužve, katerih mnogi so na oko bolj podobni rastlinam ali kameninam nego živalim. Posebej so razstavljeni naši jamski polži in jamski hrošči, med katerimi je precej takih, ki so znani samo iz Slovenije.

Dvorane IX.—XII. so v I. nadstropju, nadaljnje tri dvorane (XIII.—XV.) pa so v pritličju. V teh so paleontološke in rudninske zbirke. Kdor hoče nekoliko pogledati v zgodovino živalstva in rastlinstva, v davne zemeljske veke, ali bi se rad poučil o sestavi trdne zemeljske lupine, dobi tu za svoje zanimanje ali študij obsežno nazorno snov, najdeno največ na slovenskih tleh. Diluvialni mamut, jamski medved, los, posamezni deli okostja in zobje praslonov, leva brlo-

garja, nosoroga, barskega prašiča, tura, zobra in druge izkapanine, predvsem pa številne okamenine iz vseh zemeljskih vekov in tvorb, izvemši kambrijsko tvorbo, ki je na slovenskem ozemlju ni, popeljejo gledalca za tisoče in milijone let nazaj v čase, ko je živel vse drugo in drugačno živalstvo na zemlji, izprva le v morjih s povsem drugimi obalami.

Da se more obiskovalec Naravoslovnega muzeja poučiti tudi o tretji panogi naravoslovja, to je v rastlinstvu, so od pomladi do jeseni razstavljene na hodniku prvega nadstropja sveže rastline, ki cveto v dotični letni dobi. Tudi so v dvorani X. pod steklom v obliki tabel razstavljene zaščitene rastline, pač le posušene, v pritličju na hodniku pa klasje vseh žitnih vrst in semenje ter modeli naših užitnih in strupenih gliv. Način hranitve rastlin je pač tak, da je

rastline težko drugače dati na ogled občinstvu, če ne v herbarijski obliki, kar pa zahteva sila velik prostor. In prav prostor je tisto, kar primanjkuje Naravoslovnemu muzeju za njegovo izpopolnitev in potrebni razmah. Marsikaj bi se dalo še postaviti na ogled in v pouk, kar še čaka vskladiščeno, zlasti pa bi se mogli razredčiti in bolje razporediti že razstavljeni predmeti, ki zdaj v ozkih prepolnih omarah utrjujejo ogledovalca. Časi golega opisovanja posameznih živalskih in rastlinskih vrst so prešli. Danes ni tako važno povedati, kakšna je žival in kakšna je rastlina, važnejše je razložiti, zakaj je taka, kje in kako živi ter kakšno vlogo ima v naravi. In to ponazoriti s svojimi razstavki si je kot svojo nalogo nadelo vodstvo Naravoslovnega muzeja, ki jo v prid ljudski izobrazbi izvaja in ob zadostnih prostorih docela izvede.

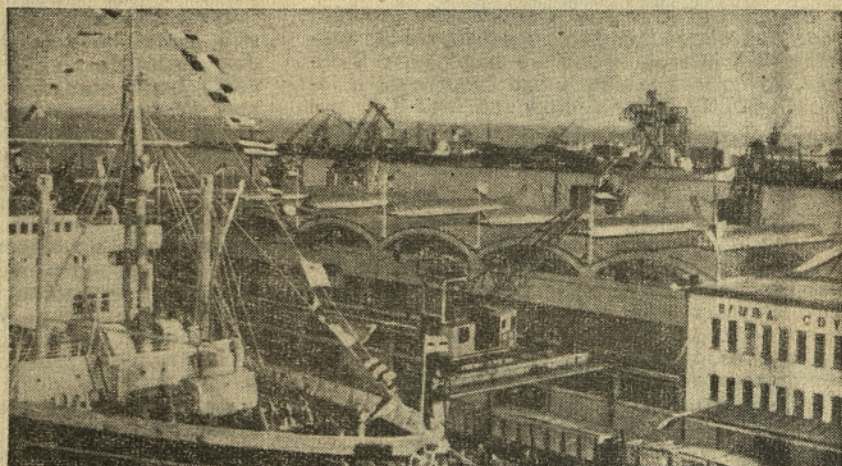
PO SVETU

Ljudska republika Vietnam je bila ustanovljena takoj po zlomu Japonske in obsega severni in srednji del Indokine, to je Tonking in Anam. Glavno mesto Vietnama je Hanoi. Dne 6. marca 1946 je bil podpisan sporazum, s katerim priznava Francija Vietnam kot svobodno republiko v okviru Francoske unije. Toda reakcionarni krogi v Franciji, ki jih podpirajo visoki uradniki v kolonijah, so že od vsega početka sabotirali vzpostavitev normalnih odnosov med Francijo in Vietnamom. Poedini francoski vojaški poveljniki so poskušali v zadnjem času celo nasilno razorožiti redno vietnamsko vojsko. Dne 20. decembra je prišlo do ostrih bojev, ki so se nato razširili zlasti v severnih krajih Indokine, kamor je poslala Francija te dni znatna ojačenja

Umrli je veliki angleški zgodovinar in mislec H. G. Wells. Z njim je izgubil svet človeka, ki je stal med naprednimi in demokratičnimi silami v anglosaksonskem svetu, borca za mednarodno sodelovanje in razumevanje, ostrega nasprotnika hitlerizma, pobornika za angleško-sovjetsko prijateljstvo in sodelovanje. 1920. leta se je razgovarjal z Leninom, a 1934. leta je obiskal Stalina. Herberta Wellsa cenimo ne samo kot sijajnega pisatelja romanov, socialnih utopij in opisov povprečnega Angleža, marveč ker je kot moderni angleški pisatelj neprestano skrbel za bodočnost in napredek človeštva

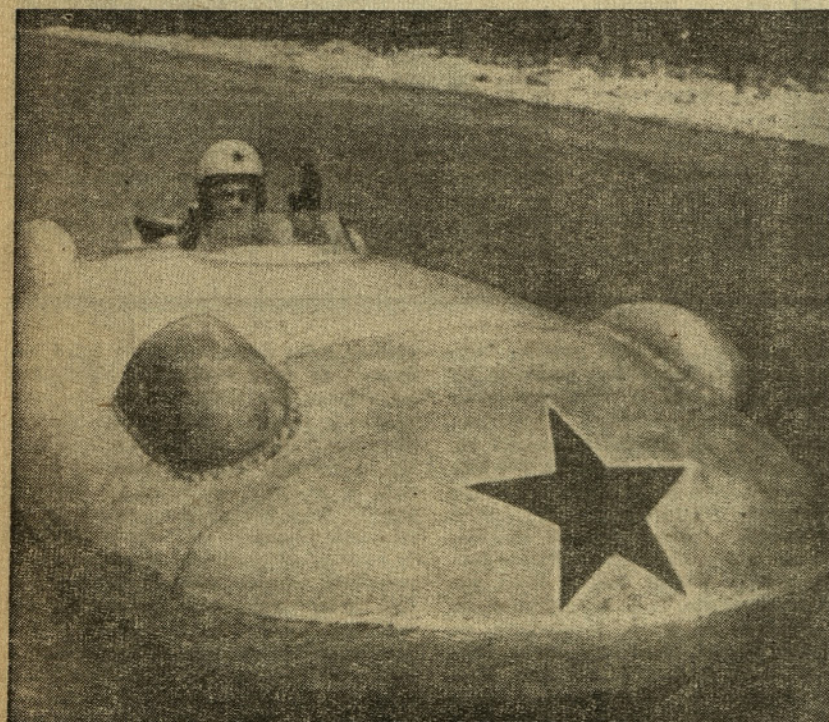
Domačinka otoka Jave, kjer se bori svobodoljubno ljudstvo proti nizozemskim zavojevalcem

Poljsko ljudstvo se pripravlja na volitve, da z novimi dokazi potrdi voljo osvobojenega ljudstva. Slika kaže mesto Gdynjo, kjer znova vihrajo poljske zastave na ladjah ob domači obali

V Grčiji se širi borba protifašističnih sil s kraljevimi fašisti. Na sliki je odred grške kraljeve vojske, oblečene v angleške uniforme. Prizor nas spominja na domače kvistinske operacije med zadnjo vojno, ko so skupno z okupatorjem šli nad naše revno prebivalstvo

»Zvezda« se imenuje prvi sovjetski mali dirkalni avto. Dolg je poltretji meter, visok pa le 72 cm. Dirka lahko največ z naglico 140 km. Izdelal ga je konstruktor Pelcer in novi avto bo presegel angleški rekord v tej kategoriji, dosežen pred leti

Dr. Josip Tiso, ki je bil v vlogi slovaškega »ministrskega predsednika« velik hlapec nacistov, daje s svojim pribočnikom Sanjom Machom odgovor pred ljudskim sodiščem

Po sklepu zunanjih ministrov se mora do 15. januarja podpisati mirovna pogodba z Italijo. V Italiji pa še danes vlada nered zaradi tega, ker še niso pomedli z ostanki fašizma. Slika kaže, kako policija preganja demokratične Tržačane

Desno zgoraj:

Po vsej Palestini divjajo ostre borbe med domačim prebivalstvom in angleškimi vojaškimi enotami. Po računih je v Palestini nad 100.000 angleških vojakov, katerih število se pomnožuje z novimi angleškimi ojačanji. Slika kaže, kako so v Tel-Avivu protestirali proti angleškim ukrepom z napisi: »Hitler je storil Dachau, Bevin pa Ciper!«

V sredi:

Na otoku Cipru leže družine z vsem skromnim poljedelskim orodjem pod milim nebom, boleajoče za malarijo

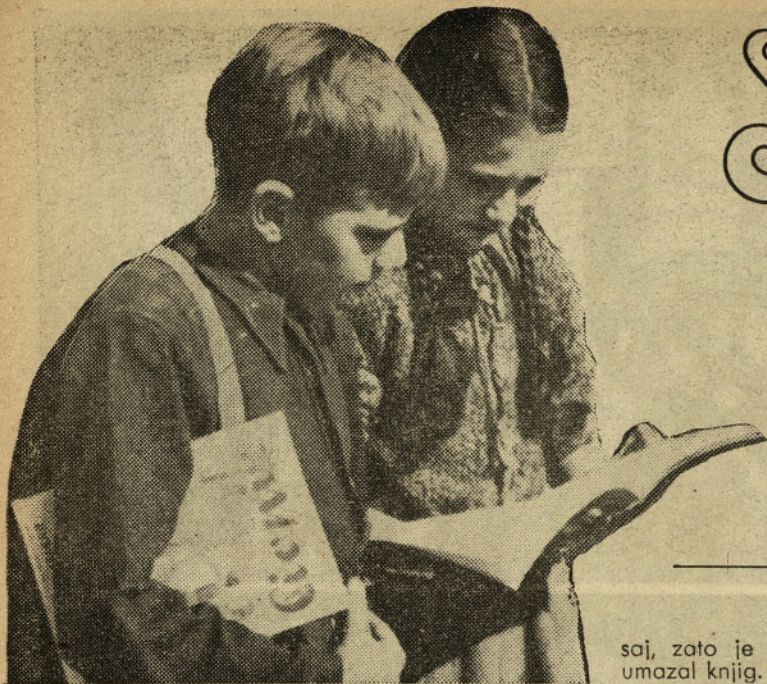
Na desni spodaj:

Na Cipru, kjer je koncentracijsko laborišče za Žide, razsaja malarija

V Italiji preganjajo revne ljudi, ki so pred rastočim pomanjkanjem in lakoto poskrili nekaj latvic koruze, a bogati špekulanti, ki so v Italiji pripomogli fašizmu na oblast, gospodarijo po svoje brez ljudskega nadzorstva

S knjigo po slovenskih tleh

Jeseni leta 1944. je tedanji »Slovenec« na svoji zloglasni četrtkovi peti strani objavil članek o kulturnem boljševizmu z velikim bombastičnim naslovom: **Zvodnik bila sta knjiga in nje pisec.** Članek kot tak je bil zmeden pamflet, v katerem je njegov avtor razdelil vrsto slovenskih pisateljev v pristne in nepristne kulturne boljševike. Čeprav sem čepel takrat v precej neugodnem položaju v zaporu, sem se prav iz srca nasmejal, ko sem dobil tisto zmedeno modrost v roke. Kako tudi ne, ko pa sem bil postavljen v prav odlično družbo oblikovalcev slovenske besede kot deveti med »pristnimi« kulturnimi boljševiki.

Na ta članek sem večkrat mislil, ko sem lani jeseni v okvirju Propagandnega zavoda za ljudsko prosveto romal s potujočo knjižno razstavo po Sloveniji. V času od začetka septembra do konca oktobra smo prepotovali znaten kos slovenske zemlje po Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem in Štajerskem. Doživljali smo nepozabne prizore, s kakšno ljubeznijo je sprejemal in sprejema naš človek novo slovensko knjigo. Na tem potovanju sem neposredno spoznal, kako prav je imel omenjeni pamfletist. Samo malo se mu je zareklo: Tisti slovenski pisatelji, ki ga je imel on v mislih, pa naj je nosil tako ali tako ime, s svojo knjigo ni bil nikoli »zvodnik«, ampak le vodnik slovenskega delovnega človeka. Kamor koli smo prišli in razstavili, smo bili sprejeti s prijaznostjo, toploto in zanimanjem, kakršnega res nisem niti najmanj pričakoval. Že v Moravčah, kjer smo začeli, se nam je zgodilo, da je prihitel v naš kamion, ko smo se že poslavljali, zadnji trenutek kmečki fant in naglo nakupil nekaj knjig. Delo ga je oviralo, da ni mogel priti na razstavo, zato si je v zadnjem trenutku utrgal nekaj minut, da je lahko utešil svojo žejo po slovenski knjigi.

Zgornji Tuhinj je močno prizadeta vas. Po številu stavb je porušena in požgana do 60 %, po vrednosti porušenih poslopij pa se odstotek še znatno dvigne. Razstavljali smo v hiši ob cesti, ki stoji dokaj na samem. Nekdaj je bila tam gostilna, kjer so se ustavljali vozniki, ta čas pa je bila zasilna šola; kajti šola sama je bila močno porušena in so stavbo pravkar obnavljali. Glavni dohodek teh krajev je les. Ker je vladala suša, ni bila pogonske sile za žage in so bili ljudje brez pravih dohodkov. Spričo vseh teh neugodnih okoliščin smo se bali za uspeh razstave. Zvečer ob osmih smo odprli. Tesno nam je bilo pri srcu, toda takoj smo doživeli prijetno, nepričakovano presežčenje. Ljudje so vreli skupaj in prostorna soba je bila v nekaj minutah premajhna, da je moralo dokaj obiskovalcev ostati na hodniku. Šolski upravitelj tov. Dacar je orisal pomen tega dogodka in smisel takih razstav in ljudje so poslušali kakor nekoč najboljšega misionarja. Ko je nato prišla vrsta name, da sem spregovoril o novi, prerojeni slovenski knjigi, sem imel neverjetno hvaležne poslušalce. Ljudje so tako rekoč viseli na vsaki besedi, a po končanem govoru se je začel ogled knjig in prodaja.

»MATI, TOLE« — »OČE, TO, TO!«

Matere in očetje so prihajali s svojimi, izbirali, se posvetovali in kupovali, pa ne morda na slepo, temveč premišljeno, izbrano. Vsi, ki smo prišli s potujočo razstavo, smo ves večer pojasnjevali in razlagali in še delovni šolski upravitelj nam je pomagal, pa smo imeli vsi dovolj dela. Do polnoči smo ostali skupaj in vedno so prihajali novi ljudje. Malo pred polnočjo je prišel kmet, ki je v bližini kahal žganje. Bil je ves črn od dima in

saj, zato je pripeljal s seboj hčerko, da ne bi umazal knjig. Z očmi je kazal hčerki, katere knjige naj vzame, potem pa je ves srečen dejal: »Za knjigo se mi še nikoli ni zdelo škoda denarja, odkar sem pa videl, kako so Nemci uničevali našo knjigo, jo znam še toliko bolj ceniti. Zarečega obraza je hčerka malo pred polnočjo odnesla novi zaklad domov, oče pa je ostal pri nas, dokler nismo zaprli razstave. In drugo jutro so nas ljudje že ob sedmih zjutraj čakali pred vrati. Tisti, ki prejšnjo noč niso mogli v sobo, so se zdaj požurili. Moške in žene, fantje in dekleta, vse je prihajalo in z zanimanjem in s spoštovanjem ogledovalo, kakšna je slovenska knjiga v žaru nove svobode. Dopoldne so prišli tudi šolski otroci. Joj, kako svetlo so gledale otroške oči! Pripravili smo jim posebno mizo in okrog nje je bil tak nemiren živ-zav kakor v ptičjem gnezdu. Proseče so gledale mlade oči. Nekateri so imeli s seboj po nekaj drobiža, želje pa so bile velike. In začelo se je tekanje domov in nazaj. »Mati, tole —« »Oče, to, to...«

Vmes so nam kmetje pripovedovali, kaj vse so prestali. Strašne, pošastne zgodbe. Čez petdeset imajo smrtnih žrtev samo na partizanski strani. Kljub vsem strahotam in razdejanju pa vlada na vasi pravo slovensko gostoljubje in obnova naglo napreduje. Čeprav marsikje ljudje nimajo strehe nad glavo, so požrtvovalno jeli obnavljati svojo — šolo! S samopomočjo in samoiniciativo so zbrali sredstva, da je delo lahko šlo nemoteno izpod rok. Kmečki fant-partizan, ki je bil šele spomladi 1946 demobiliziran, je našel ob vrnitvi svoj dom porušen. Oče mu je padel že v prvi vojni. Toda volja do življenja, zavest zmage in občutek nove svobode so mu dali tako silo, da je bila njegova domačija lani v začetku septembra že pod streho. In s ponosom je pripovedoval, ne toliko o svojem obnovljenem domu, pač pa o tem, koliko knjig so že nakupili za svojo obnovljeno ljudsko knjižnico in kako jo hočejo sproti izpopolnjevat.

»VIDITE, TO JE MOJE EDINO V ŽIVLJENJU!«

V Motniku, ki je takisto močno prizadet, pride k meni na razstavo dečko s sporočilom, da ta in ta želi govoriti z menoj, ker ne more priti na razstavo. Grem in najdem trgovko, ki se zaradi boleznih komaj suče za svojim prodajalnim pultom.

Pripoveduje mi o svoji knjižnici in o tem, kako jo je reševala pred Nemci. Literarno močno razgledana ženska. Da ji čim bolj ustrežem, grem na razstavi prostor, odberem nekaj knjig in ji nese pokazat. Z božajočim pogledom je izbirala in izbrala. Ko sem odhajal, mi je toplo dejala: »Vidite, to je moje edino v življenju.«

Kakor v teh dveh krajih, tako je bilo skozi na turejši. V Lukovici so nam okrasili razstavno dvorano in mize kakor za svatbo. In čeprav so bili najbolj agilni prosvetni delavci tisti čas zaposleni z gostovanji po okolici, smo vendar imeli lep obisk. Enako v Blagovici, kjer so slovenski knjigi za sprejem priredili prav intimno kulturno prireditve s petjem, recitacijami in živimi slikami na tekstih partizanskih pesmi.

Ko smo po vrnitvi z Gorenjskega odšli na Dolenjsko, so se ponavljali podobni prizori. S prav malimi in redkimi izjemami, ki so jih večinoma zakrile pomanjkljivosti v organizaciji, je bila nova slovenska knjiga povsod sprejeta kakor težko pričakovana nevesta. Cela v krajih, kjer se je potujoča knjižna razstava v razmeroma kratkem razdobju ustavila že drugič, smo imeli lepe obiske in je bila naša knjiga deležna velikega zanimanja. V Loškem potoku smo razstavljali v leseni baraki, ki sicer služi za garažo. Tam je bila pred kratkim že prirejena razstava, a ko smo ponovno potovali skozi kraj, so izrazili željo, naj bi razstavo ponovili. Seveda smo želji ustregli in bili deležni prav lepega obiska.

V Novi vasi na Blokah smo razstavljali v šoli. S požrtvovalnim zgledom je prednjačilo zlasti učitelstvo, ki je s tem seveda potegnilo za seboj tudi ostalo občinstvo. Z razstavo smo prišli v kraj, ko je bila že visoka številka v mesecu. Menda ne bo nikomur v sramoto, če povem, da so šle tovarišice učiteljice v svoji požrtvovalnosti tako daleč, da so si izposodile potrebne zneske za nakup knjig.

ZMAGOVITA POT PO ŠTAJERSKEM

Se vse drugače zmagovita je bila pot slovenske knjige po Štajerskem. Celjsko okrožje je bilo na sporedu. Začeli smo v Št. Juriju pri Celju. Za razstavni prostor smo dobili najlepšo učilnico v šoli. Sprejem in obisk je prekosil naša pričakovanja. Predsednik krajevnega odbora, tov. dr. Svetina, učitelstvo s knjižničarko tov. Zdolškovo in drugimi tovarišicami in tovariši, vse je bilo na delu za čim lepši uspeh. Tudi mladina je pomagala. Pionirji in pionirke so se lotili kolportaze in raznašali knjige po hišah. Učitelstvo je oddeljeno po razredih pripeljalo na razstavo deco, kjer smo jim potem skupno razlagali pomen prvega obiska slovenske knjige na osvobojenih slovenskih tleh. Mladi rod je z zanimanjem poslušal in potem pridno segal po knjigah. Vprav tu sem opazil tako tesno sožitje med vzgojitelji in mladino, kakršnega si preje nisem mogel niti misliti. Zlasti tovarišica Nada živi s svojo mladežjo tako, da se je mladina oklepa kakor čebele svoje matice. Ves svoj denar jim je razposodila, da so lahko vsaj deloma ustregli svojim željam po knjigi. Bilo je veselje gledati te malčke, s kakšno radostjo so nosili knjige z razstave. Seveda, saj so kljub svoji nežni življenjski dobi morali doživeti gorje, da jim je bila prepovedana slovenska beseda in slovenska knjiga, nekaj pa jih je bilo celo vmes, ki so doživeli grozote koncentracijskih taborišč. To se je zarezalo v mlada srca, zato pa tudi tolikšno veselje, ko so videli, da prihaja knjiga kakor ljubeča mati k njim.

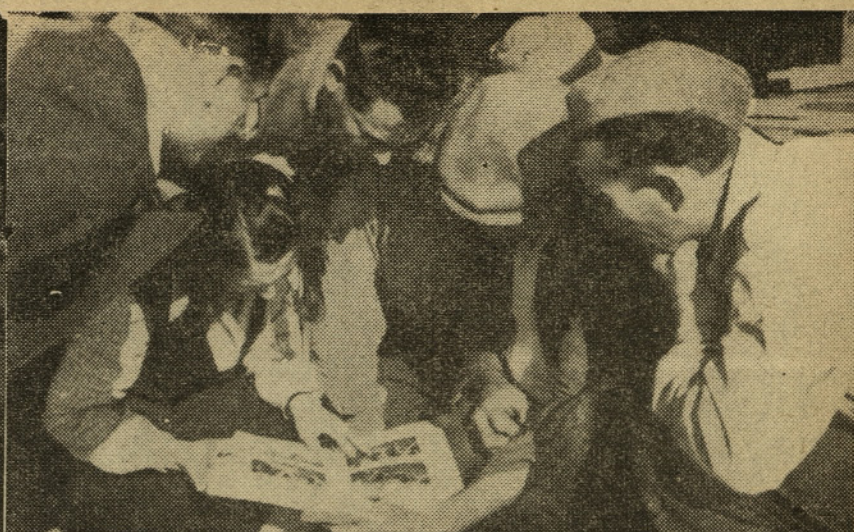
Odtod smo šli v Šmarje pri Jelšah, kjer se je zlasti izkazalo kmečko prebivalstvo, v Rogaško Slatino in dalje v Rogatec, kjer nas je poleg do-

Naš slovenski delovni človek najde pri odhodu najlepše razvedrilo v lepi in poučni knjigi

Tako je primorsko ljudstvo sprejela potujočo knjižno razstavo

Izbira je velika, zanimanje prav tako

mačega prebivalstva presenetil s številnim obiskom in znatnim odkupom zlasti KNOJ. V stari Jugoslaviji cela močna garnizija ni bila zmožna pokazati toliko kulturne zrelosti, kakor jo je tu mala posadka KNOJ-a. Neradi smo se ločili in odpotovali dalje po določenem načrtu: **Pekel—Poljčane, Oplotnica, Zreče, Vitanje, Vojnik, Griže, Sv. Peter v Sav. dolini, Št. Pavel pri Preboldu in Sv. Jurij ob Taboru**, od koder smo se vrnili v Ljubljano.

Na vsej tej poti je bilo, kakor da posamezni kraji tekmujejo med seboj, kdo bo izkazal slovenski knjižni več pozornosti in kdo jo bo v večjem številu sprejel pod okrilje svojega doma in svojih ljudskih knjižnic. Kulturne prireditve, ki so jih v zvezi s tem prirejali v posameznih krajih, so bile pogosto visoko nad povprečjem dilentantizma, zlasti v Št. Pavlu pri Preboldu, kjer smo res občudovali zrelost in visoko kulturno stopnjo tamošnjih prosvetnih delavcev.

Seglo bi predaleč čez okvir te reportaže, če bi hotel naštevati vse značilne in razveseljive podrobnosti iz posameznih krajev. Zato naj se omejim le na nekatere ugotovitve.

KAKŠNE KNJIGE NAJBOLJ ZANIMAJO?

Kakšna knjiga je deležna največjega zanimanja?

Po mojih opazovanjih so ljudje najbolj segali po knjigah, ki so v kakršni koli zvezi z osvobodilno borbo. Literarna dela iz samih borb in iz delovanja terencev in ilegalcev so deležna posebnega zanimanja. Dalje spomini iz raznih taborišč, pa dokumentarna dela, kakor je n. pr. preseljena **Mučeniška pot k svobodi**. Kako intenzivno se dojemajo ljudi taka knjiga, bo razvidno iz naslednjega. V Št. Pavlu pri Preboldu po uradni prireditvi kramljamo z obiskovalci na razstavi. Dve sestrski delavki, ki sta nastopili z recitacijami in od katerih se je zlasti ena, bivša partizanka, odlikovala z izredno tehtnim prednašanjem, ogledujeta omenjeno publikacijo. Vprav hočem stopiti k njej, da bi ji čestital, ko nenadoma krikne in se zgrudi. Dobri dve uri jo je mučil živ-

čnl krč. Sirota je med okupacijo morala doživeti prizor, ko so ji nacistične zveri pred očmi ustrelile rodnega brata.

V Vitanju prosvetno delo še ni kdo ve kaj razgibano, prišla pa je v kraj mlada učiteljica, ki je rešila za začetek problem prav na kratko. Ustanovila si je svoj ženski pevski kvartet, ki je po enotedenskem obstoju prav lepo nastopil na naši razstavi. Tu sem videl, kako odločna volja in predanost delu premaga vse težave in ovire. In prepričan sem, da je ta mlada in delovna tovarišica zasejala seme, ki bo rodilo lepe sadove.

Starejši rod, zlasti gospodarji, povprašujejo po strokovni literaturi, gospodinje po gospodinjski: o shranjevanju živil, kuharske knjige, poljudnozdravstvene knjige in podobno. Veliko zanimanje zbujajo slovenska izvirna dela, izšla po vojni, pa prevodi iz ruščine. Marsikje so tudi močno povpraševali po originalnih ruskih knjigah.

Omladinci so se zanimali v prvi vrsti za dela tehnične vsebine, za naravoslovna in prirodopisna dela in publikacije. Med političnimi deli je zanimala zlasti Zgodovina VKP(b), poleg tega pa brošure CK KP.

KONEC OMLEDNEGA LEPOSLOVJA

Ljudstvo povsod hiti z obnavljanjem ljudskih knjižnic. Pri tem delu je hvaležno za vsak nasvet in je dana prosvetnim mentorjem težka in odgovorna naloga za pravilno usmerjanje tega zdravega in močnega kulturnega elana v ljudskih množicah.

Knjige, ki so jim zlasti pri srcu, žele ljudje poleg v knjižnicah imeti tudi doma. Prav pogosto sem slišal, ko je tu in tam rekel knjižničar kakemu obiskovalcu razstave: »Saj to smo že kupili za knjižnico.« Ta pa: »Je že prav, toda tam ne bom prišel zlepa na vrsto in tudi ne morem imeti knjige tako dolgo izposojene. To je treba čitati večkrat in počasi.«

Krog čitateljev, interesentov in s tem tudi kupcev se je močno razširil. Takih knjižnih ljubiteljev, ki bi kupovali knjige za parado, danes skoraj ni

več. Knjiga gre h kmetu, k delavcu, k mladini, torej k mladini, to se pravi k ljudem, ki so si jo doslej zamažali z zobmi.

Značilno je tudi dejstvo, da sodobni podeželski čitatelj odklanja omladno tako imenovano ljudsko beletrijo. Časi, ko je bilo treba pisati po receptih, za gospodo tako, za intelektualca tako, za kmeta spet tako, so minili. Današnji čitatelj tudi na deželi gleda realno v svet in hoče imeti knjige, ki mu rišejo v umetniški obliki življenje, kakršno je. Brutalnost štiriletna borbe je temeljito preoblikovala duševnost našega človeka. Kdor koli bi še poskusil z zgodbami, ki so nekoč izvajale čitatelju solze gonotja, bi moral spoznati, da je pisal edino sam zase.

NALOGE SLOVENSKEGA PISATELJA

Veliko je pomanjkanje primerne odrske literature. In še to, kar imamo, je marsikje neuporabno, ne morda zaradi kvalitete, temveč zaradi prevelikega števila nastopajočih. Dobra odrska dela z malim številom vlog bi izpolnila veliko vrzel in bi bila na deželi silno topla sprejeta. Marsikje dramatični krožki in družine nimajo dovolj sposobnih ljudi za zasedbo preštevilnih vlog, še večkrat pa so zasilni odri tako majhni, da na njih nikakor ni mogoče uprizarjati del z velikim številom nastopajočih.

Procvit in razvoj naše nove književnosti je v veliki meri odvisen od tega, kako bo znal slovenski pisatelj utripati z občutjem množice. Nikakor ne mislim s tem reči, da bi se moral kdo zaradi tega spustiti v plehkost, temveč prav nasprotno: ljudstvo pričakuje od svojih kulturnih delavcev, zlasti tudi od pisateljev, da mu bodo glasniki in vodniki v novo, res svetlo bodočnost.

Kako bo tvorec slovenske knjige rešil to veliko nalogo, o tem bo nekoč sodila zgodovina, sproti pa bo o tem govoril slovenski čitatelj iz ljudstva, ki že sedaj od naivnega sprejemanja prehaja v kritično presojo in si bo leto za leto bolj izbistril pogled in izlikal svoj estetski okus.

Ivan Albreht

Iz zgodovine kruha

Zgodovina kruha nam pripoveduje, da je bilo krušno žito v sivi davnini, pred kakšnimi deset tisoč leti, že dobršen del prehrane takratnega človeštva. Žito je prišlo v Evropo iz Prednje Azije, iz pokrajin, ki sestavljajo današnjo Perzijo, južni del Turkestan, Transkavkazijo in Turčijo.

Rž in oves sta prišla pozneje v Evropo. Rž smo dobili z bregov Črnega morja, najstarejše sledi rži najdemo med Alpami in Karpati. Nekako 5000 let pred našim štetjem so jo pa že poznali tudi v južni Franciji. Arheologi in botaniki so ugotovili kaj zanimiv odnos med ržo in pšenico. V vročem azijskem podnebnju raste rž kot plevel med pšenico. Kot taka je pomešana med pšenico verjetno prišla v severnejše kraje in se je tam ob bolj grobih pogojih »nenadno« osamosvojila in zahtevala enakopravnost s pšenico. Domnevala, da se je to zgodilo nekje ob Črnem morju.

V prastarih babilonskih in egipčanskih grobovih so se do danes ohranila ječmenova zrna. Evropski muzeji nam nazorno

prikazujejo, kako so v starem Egiptu sejali, želi, kosili in mlatili. V Kitajski so sejali pšenico že v začetku tretjega tisočletja pred našim štetjem.

V tisti sivi davnini, ko se je bil človek začel kultivirati, so naši dedje zrno najprej zbirali. V predzgodovinski dobi so pa ženske zrno prale, kar pomeni velikanski napredek, ker se je na ta način luskina lažje ločila od zrna in ga je bilo potem lahko drobiti. Ta zdob je bil predhodnik današnje moke. Od tega zdoba do kaše je bil samo še korak, ker se je zgodilo približno v dvajsetih tisočletjih, torej je od prvotnega zdoba do kaše trajalo okoli 350 let. Potem je človek začel peči mlince. Za to je potreboval samo kepo testa iz debele kaše, ki ga je spekel v pepelu. To je bil prapraded našega današnjega kruha. Ta kruh, prvotne mlince, so jedli v Evropi v bronasti dobi, pa tudi Babilonci, Egipčani in Hebrejci. Pečeno je bilo iz grobega, težkega testa, ki je imelo mnogo vlage. Da so to testo lažje prepekli, so ga zvaljali v tenke mlince. Temu testu ni bilo treba vzhajati in so ga pekli brez kvasa. Sposobnost vzhajanja ima zlasti pšenična moka. Pšenica ima namreč dosti belja-

kovin, »dekstrin«, ki ne dovoljuje, da bi se testo usedlo. Rž ima manj tega »lepila« ječmen in oves ga imata zelo malo, zato sta ta dva dobra samo za mlince. Ta kruh je dovolj okusen in kavkaški prebivalci, Armenci, Georgijci in Perzijci ga še danes jedo.

Prav tako predstavljajo skandinavski mlinci enega najstarejših spomenikov kamene dobe. Kosi tega kruha, ki so ga našli v grobovih Vikingov, se v ničemer ne razlikujejo od mlincev, ki jih še danes jedo švedski in norveški kmetje.

Grki in Rimljani so poznali vse vrste žit. Posebnega ugleda rž pri Grkih ni imela in so jo ponizali skoraj do plevela, pač pa so zelo spoštovali ječmen, vendar so sejali desetkrat več pšenice nego ječmena. Stari Rim je že poznal kisel kruh, ne pa droži. Ta kisel kruh je pa jedla samo odlična družba, ljudstvo se je hranilo z ovenim močnikom in s proseno kašo. Glavna hrana rimskih legionarjev sta bila kaša in mlinci. S to hrano, ki je vsebovala tri četrtine vode, so osvojili skoraj svet.

V srednjem veku so v Evropi prevladovali rž, ječmen in oves, poleg njih pa še proso in ajda. Bel kruh je bil za

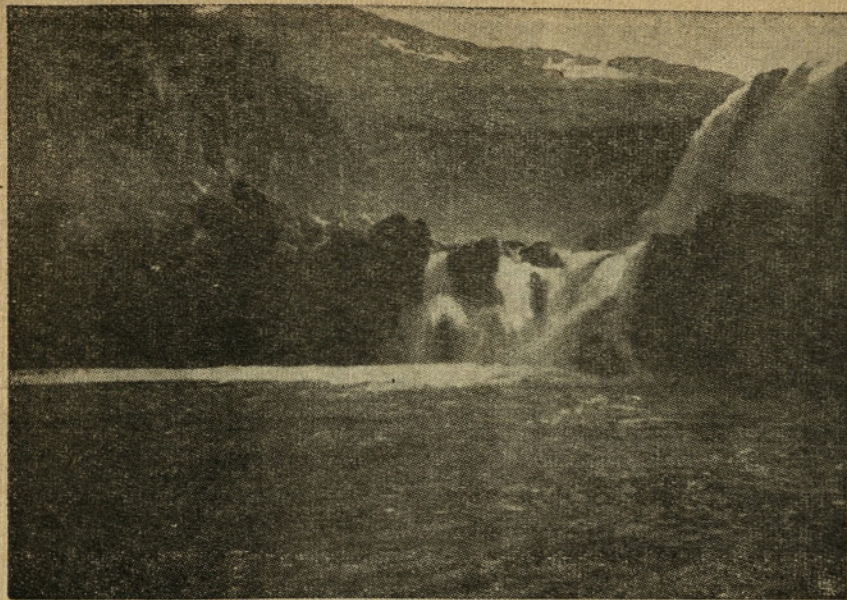
ljudstvo dolgo časa samo slaščica in celo zdravilo — dejali so ga bolnikom.

Kvašen kruh poznamo šele kakih 500 let. Še leta 1666 je francoska vlada vprašala medicinsko fakulteto, ali je prav, če dovoli uporabo droži, nakar je prejela odgovor, da so droži škodljive, ker so proizvod gnitja iz vode in ječmena. Tako so tedanji učenjaki pojasnili vrenje slada.

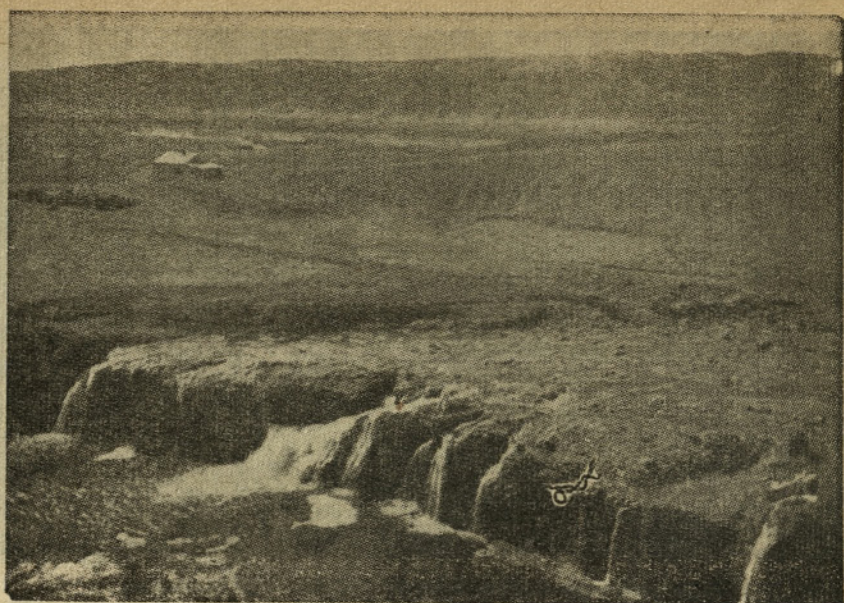
Danes se hrani s pšeničnim kruhom okoli 500 milijonov Evropejcev, Američanov in Indijcev, okoli 600 milijonov v severni Evropi in Rusiji zlasti z ržo, približno 70 milijonov v južni in jugovzhodni Evropi, v Ameriki in Afriki s koruso, ostali milijoni ljudi v Indiji, Kitajski, Japonski in Afriki pa žive od prosa.

Potemtakem živi skoraj polovica prebivalstva zemlje od pšenice in rži, polovica pa od riža, prosa in korusa.

Mnogo je pa še ljudstev, ki žita sploh ne poznajo in se hranijo z različnimi gomolji in sadeži. Le pomislimo, kako bi živeli mi, če ne bi imeli krompirja. Kruh, zlasti pšenični in rženi kruh je še zmerom zelo dragocen živež in je prav, če mu ob vsaki priložnosti izkazemo čast.

S strmih obal Islanda drve v morje nešteti vodopadi

Milje in milje daleč se širijo polja lave

OTOK IZ OGNJA IN LEDU

Na severu v Ledenem morju leži otok Island, deloma pokrit z velikanskimi ledeniki. To je svet z brezkončnimi nočmi pozimi, poleti pa z brezkončnimi dnevi, a brez toplote. Island ne pozna gozdov in plodnih njiv — spada pa med največje in najčudovitejše naravne sposobnosti zemlje. Poleg sončne Jave ima Island največ ognjenikov in vročih vrelov, je eden tistih ventilov zemlje, ki nas nenehoma spominjajo na njeno žarečo, točko notranjost.

Potovanje na otok preko severnega Atlantika ni nič kaj prijetno. Ta del tega morja med Skotsko in Islandom je zaradi križajočih se mrzlih in toplih tokov zlasti pri Farerskih otokih nenehoma silno razburkan in ta razburkanost je največja ob južni obali Islanda.

Ko se otoku približaš na 100 km, se ti na obzorju zablišči veličastna ledena kupola, vrh Vatna Jökula, ki je visok 2119 m, islandski največji z ledeniki pokriti gorski velikan. Na njem je največji vseh doslej izmerjenih ledenikov, meri 8000 km² in je potemtakem 9 krat večji nego vsi evropski ledeniki skupaj. Skoraj vsi ledeniki na otoku skrivajo v sebi še ne ugasle ognjenike, katerih ogenj nenehoma in naglo topi led, a pogoste padavine ga spet nenehoma obnavljajo. Zaradi tega dero z islandskih gora reke, katerih vsaka ima kljub kratkemu toku toliko vode kakor Donava. Če se ognjenik pod težkim ledenikom iznenada razživi, tedaj pride do tistih strašnih katastrof, ko nesrečne doline hkrati preplavita ogenj in led. Led in ogenj sta oblikovala in še oblikujeta neprenehoma ta čudni, grozotni in lepi otok.

V takih okoliščinah življenje človeka tam gori ni lahko. In vendar je postavil s spretno roko v svojo službo sile, ki mu jih nudi tamkajšnja narava. Ne gle-

de na elektriko, ki jo dajejo številni vodopadi, mu pomagajo tudi vroči vreli. Glavno mesto Reykjavik ima pralnico in kopališče ob vročih vrelih, v katerih se kopljejo ljudje celo pozimi pod milim nebom. Prav tako uporabljajo te vrele za ogrevanje stanovanj. V okolici Rey-

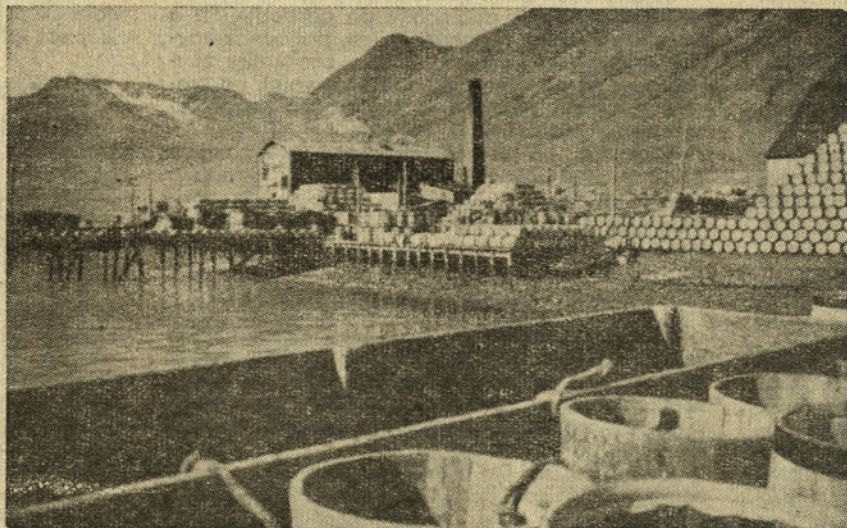
Mali islandski konji so najskromnejše, najkrotkeje, najprijaznejše in najpridnejše živali na svetu. In v deželi, kakršna je Island, v kateri je le malo cest, a še te so kratke, so ljudje še zmerom odvisni pri daljšem potovanju od četvernožcev. Železnice otok nima, namesto nje je pa zelo razvit v Reykjaviku in okoli njega avtomobilski promet. Uporabljajo pa samo prvovrstne vozove, slabši ne bi dolgo zdržali blaznih voženj po teh ce-

Ribolov je namreč ena glavnih gospodarskih panog, v kateri ima prvo mesto polenovka, ki jo otočani izvažajo posušeno in na več načinov konservirano po vsem svetu. Prav to sušenje polenovke daje eno najznačilnejših podob islandskih obali. Na velikih, z lavo in kamenjem tlakovanih prostorih je milijone drobovja očiščenih rib, ki se suše na soncu in jih ribiči vsak večer in ob slabem vremenu pobere, zmečejo v velike kopice ter jih pokrijejo.

Na drugem mestu je ovčereja. Ta Islandcu ne prizadeva dosti težav. Spomladi mu ni treba storiti drugo, nego da ovce zaznamuje in odžene v hribe ter jih tam glede krme, množitve in strehe prepusti samim sebi. Jeseni jih s planinskih pašnikov prižene spet domov. Volno islandskih ovce, ki je zelo dolga in gosta, v velikih količinah izvažajo v Evropo.

Največji zakladi Islandije so pa še neizkoriščani. To so nešteti in velikanski vodopadi. Saj sta največja med njima, Gullfos in Godafoss, skoraj tako velika kakor Niagarski vodopad. Izračunali so, da bi mogli s to velikansko naravno silo preskrbovati skoraj vso Evropo z elektriko.

Poteklo je tisoč let odkar so ljudje začeli naseljevati ta otok. Rasno so zelo pomešani. Nekaj čudnega je pa, da ti otočani ne poznajo narečij. Islandec s severa govori prav tako kakor oni z juga, čeprav ju loči mnogo krajev in naravnih pregrad. Velika samota, v kateri žive ti ljudje, jim je pobuda za duhovno življenje, ki je zelo razvito. Skoraj vsak Islandec zna vsaj en tuj jezik, zlasti pa goje svoje narodne pripovedke — »sage« — in nobena dežela nima toliko pesnikov kakor Island. Ker pa islandskega jezika v Evropi nihče ne razume in ga poznajo samo domačini, njihove pesnitve in druga duhovna dela ne pridejo v široki svet.

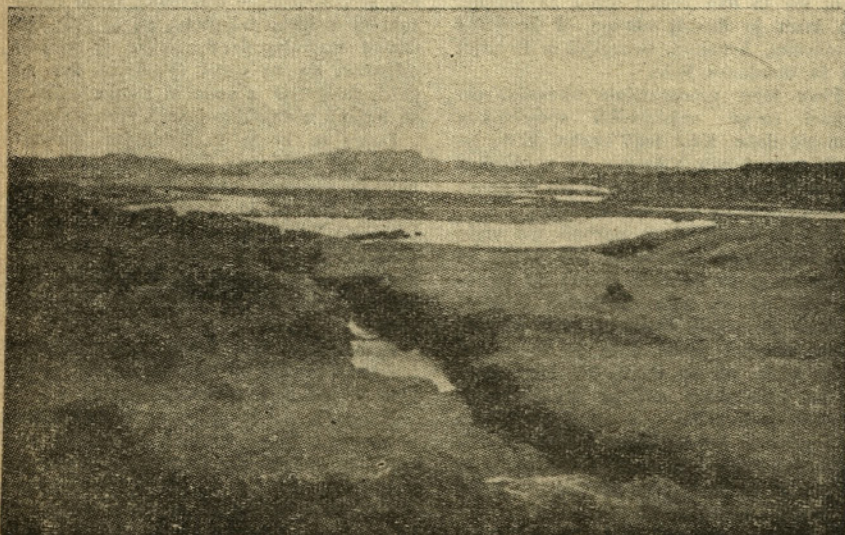

Pristanišče Siglufjorda s sodi usoljenih rib

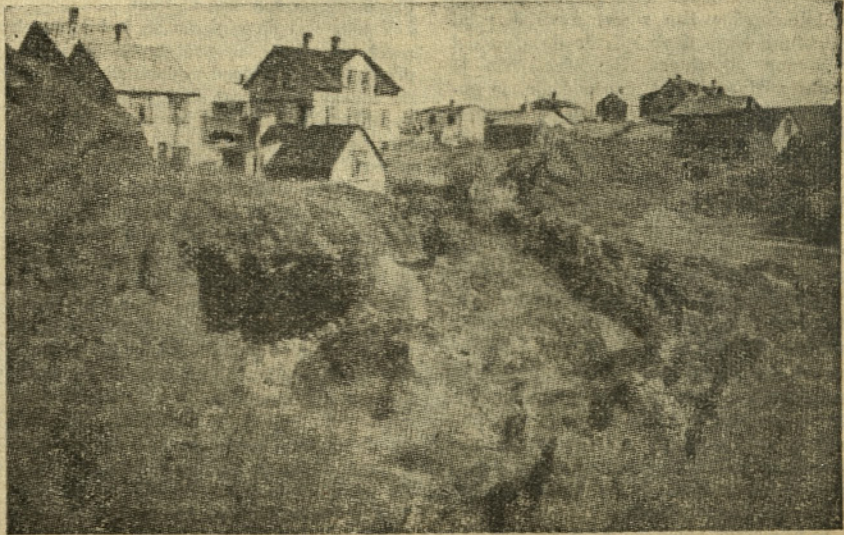
kjavika so velike vrtnarije z velikanskimi rastlinjaki, v katerih uspevajo zaradi enakomerno visoke temperature najkrajše sadeži in zelenjava.

Če gre Islandec na počitnice, tedaj se vseli v svojo letno hišico kje v območju vročih vrelov ali pa potuje na konju po deželi in ostane dalj časa tam, kjer naleti na vroče vrele in na pašo za svojega konjčiča.

stah, ki so za naše pojme bolj podobne svetu razoranem od granat. Ker pa leži večji del krajev na obali, ima največjo vlogo ladijski promet. Z Evrope veže otok nekaj zračnih prog, ki so namenjene poštnemu in osebnemu prometu, nekaj letal pa je v službi tudi za opazovanje ribjih vlakov, da je ribiško brodogradje v Siglufjordu zmerom o pravem času obveščeno o stanju ribjih rojev.

Po vsej deželi je zemlja razpokana od potresov

Hafnaffjord, prijazno, čisto meslece, stoji na lavi

POEZIJA KARPATOV V ROMUNIJI

Romunski pisec Michael Dard opisuje lepoto svoje dežele, njegov opis nam pokaže neizmerno ljubezen romunskega ljudstva do svojih planin.

Ce komu pripovedujemo o Romuniji, se mu najprej predoči niz spominov o tej deželi iz šolskih knjig: Donava, velika in blatna reka, ki meša v svojem naročju zemljo, v kateri se zrealijo potopljeni gozdovi in pašniki s šredami, kjer se vrstijo speči otoki in jo obkroža paradiž ptičev. Vendar se v resnici dozdeva, da ta barva biserov in bisernih metuljev, pomešana s sivino bivolov, ki stegujejo svoje vratove nad vodo, še vedno spi prvotno spanje. Zdi se, da je ta zemlja še nedotaknjena od človeške roke. Niso je zaman občudovali otroci v šolah. Ta vtis je resničen, kar radi potrdijo romunski prijatelji.

In vendar... In vendar Donava obsega le ozek pas v romunskem življenju; vsekakor mnogo ožji v duševnem in folklornem življenju Romunov kot v gospodarskem življenju dežele. Zgodovinska in duševna os Romunije so Karpati. Tu se je ohranila romunska narodnost pod tujim gospodstvom najbolj čista, od tu so izšli v XIX. stoletju apostoli prepoveda te dežele, tu so začetki po besedah g. Martone najstarejše politične formacije, ki sodijo med prve kali podonavskih kneževin.

Dolgo časa so bili Karpati proti vsakršnemu pravu samo meja. V tem je morda vzrok, zakaj jim ni niti v lepovljstvu, niti v znanosti pripadlo pravilno mesto, študij o Romuniji se je namreč pričel vedno ob vznožju karpatskega južnega pobočja, medtem ko študij o Madžarski vedno na vznožju njegovega severozapadnega pobočja. Če torej tuji ne bi obiskovali Karpatov, bi jih Romuni še sedaj bore malo poznali in bi tedaj ime podonavski kneževin dobro označevalo lego prostrane romunske dežele.

Ni pa minulo mnogo časa, ko so se združili Romuni z obeh strani Karpatov. Počasi so spoznali njihovo lepoto, kajti v resnici so to občudovanja vredne planine. Vendar mi pestrost tega gorovja skoraj jemlje pogum pri njihovem opisovanju.

Ce pogledamo z Bustenija v dolino Prahove ali z Dihama nad Predealom na zidovje navpično nad Bucegom, opazimo strašno vrtoglavo alpsko steno kjer kot prapori vihrajo ledeniki s Samonija. Toda še višje je visoka planina široka in gola, stroga in žalostna, kjer tuli burja s svojim jadikovanjem. To je inačica klasičnim in enoličnim slemenom Jure.

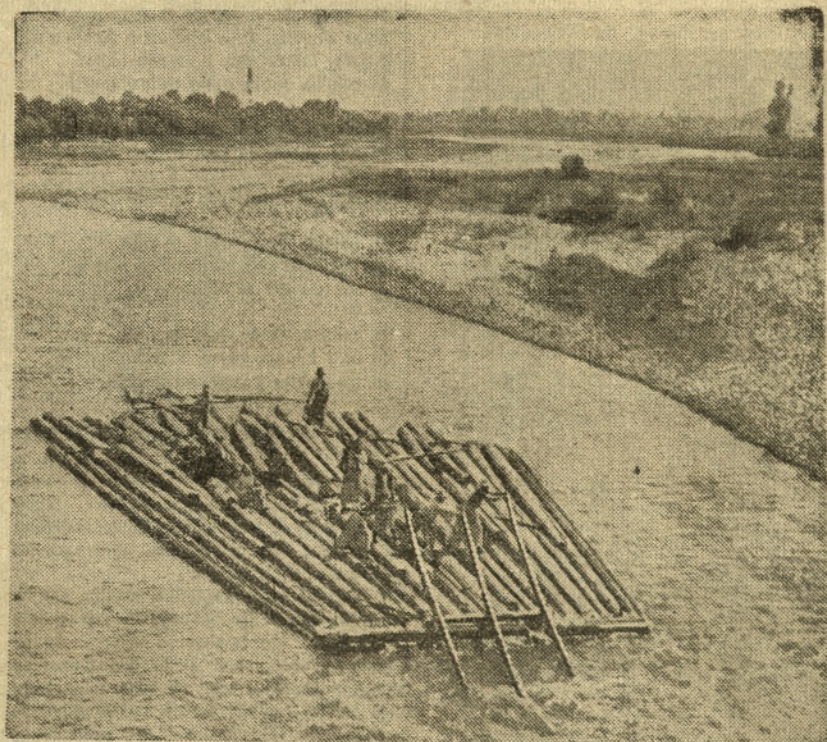
Romunija ima še neizmerno težav pri obnovi. Slika kaže, kako se mora ljudstvo drenjati, da pride na vlak. Vendar ne prestopi naporov najnaprednejših slojev romunskega naroda so dovolj trdno zagotovilo, da bodo v najkrajšem času odstranjene vse posledice vojne

Foto: I. France

Pogled na gorovje Fagaras

Foto: R. r.

Splavarji izpod Karpatov

Od tu se podaljšuje gorovje Fagaras z mnogimi slapovi, kjer gospodujejo divji kozli in ptiči. Podobno je bernskim Alpam. Ko sem se spenjal na Balejo, sem spoznal obliko skal, podobnih kruhu iz sladkorja, kakor na Polinezijskih planinah. Pri vrhu pa se oklepajo obeh strani okrogli ledeniki, njim slede dolgočasne puščave iz kirkonskih sten, ker spominjajo na najgrozovitejšo čeri na Himalaji.

In zopet v deželi Motzi srečamo pastirje na ljubki pogorjih, oblečene v dol-

ge srajce iz daškega platna, ki vihrajo okrog belih, tesno ob meče otesnenih blačah, kako trobijo v dolge rogove. Ali nas ne spominjajo te mile in razgibane oblike, ti kodravi ovni na cvetočih pašnikih, ti bučeči hudourniki na najprijaznejše predele Alp? In ali niso stene nad njimi podobne apnenim flavitam, ki se dvigajo navpično kakor ogromne orgle in kronajo travnata pobočja kot čudovite skupine Dolomitov? A o banatski gnoti, niti o prastari deželi Maramures, niti o verigasti Bukovini na jugu, niti o

bogatih gozdnih barikadah, o sestrah orientalskih Beskih še nisem spregovoril besedice.

Katera dežela nudi na tako ozkem prostoru tolikšno bogastvo oblik, takšno nenavadno pestrost poetičnih pokrajin? In vendar daje tem kaleidoskopskim planinam neka stvar svojo posebnost! Če skrbno premotimo pokrajino najdemo v tej preprostosti, gibčnosti človečnosti nekaj povsem značilnega romunskega. Brez dvoma ni turista, ki bi obiskal romunske gore in ne bi opazil nekaj izrazito nacionalnega. Rekel bi, da se je to ljudstvo zateklo po dvajsetih stoletjih, po Dacii Romani v te pokrajine pred zavojevalci. Tu je ohranilo svojo posebnost. Brez dvoma so še v ljudstvu sledovi kraja, ki ga je ščitil. Tako ni doline, v katero ne bi ljudstvo prodrlo in je preželo z voljo do življenja. Tu in tam so še sledovi te trdovratne duševnosti. Če hočemo vsaj v grobem označiti nekaj lastnosti tega kmečkega prebivalstva, moramo opozoriti na živahno, familiarno veselost, ki se odraža v vseh revnih gorskih vasicah, trdost, ki je takorekoč razpoka v kristalu, neizmerno domotožje, ki je morda izraz dolgega zatiranja, nagnenje ljudi do sanjarenja in ljubezni, globoka dobrotljivost odkrit in svobodoljubna značaj, ki čisto prehaja v zaupljivost čemur sledi gostoljubnost, in končno estetski okus, kar izdaja sleherni nošo, dom, srajco in obrobjen pas, izdolbena vrata, lesene in steklene ikone, mnogobarven denar, peči iz blata z ljubko in čisto obliko...

Vse te lastnosti, vsi ti darovi so vsekakor delno izraz fizične narave. Brez dvoma je zemlja oblikovala človeka. A vpliv človeka na zemljo je vsekakor viden, nikoli pa ne v toliki meri kot vpliv narave nanj. Po mojem se izraža v mičnosti, izglajenosti, v skromnem in vriskajočem veselju, ki spremlja katero koli karpatsko dolino. Te kipe črte, delovno in gосто naseljeno ljudstvo, neprestano praznično razpoloženo dajejo vsem vtis človečnosti.

Doslej sem govoril o naseljenih dolinah. Vendar bi brez dvoma varal turista naših visokih planin ali ljubitelja neizmernih puščav ali neustrašnega alpinista, ki čuti svojo svobodo v vrhovih, če bi ga zapeljal v napačno mnenje, da so Karpati podobni človeku, človeku, ki bi bil eden izmed najbolj civiliziranih in miroljubnih ljudi v Evropi. Takoj bom pojasnil stvari. Naselja namreč ne presegajo 2500 metrov. Od tu pa se razširja najbolj skrivnostna samota, kar jih poznam. Večkrat sem poskušal razumeti značaj te skrivnosti. Mogoče se niti ne razkrije od samote v drugih pokrajinah? Vendar tega miru ni mogoče opisati. Opozoril sem že, da še ni noben slikar ali pisatelj iztrgal goram tega mamila. Zdi se, da so stvari, ki uidejo izraznim sredstvom umetnosti, kar ne zajame ne platno in ne papir. Ali je potem kaj čudnega, če se jaz čutim preslabotnega, da bi vse to izrazil?

Besarabec, prebivalec dežele ob izlivu Dnjestra, ki se je po sedanji vojni priključila k materni zemlji — k sovjetski Ukrajini.

Foto: R. r.

KRILATI LOVCI

IV.

Operacije na Krimu so prinesle našemu polku nove zmage. Tukaj je bila naša poveljavna naloga uničevati sovražne bombnike. Ta naloga je hkrati naravno določala tudi našo taktiko. Pri pilotih lovcev mora taktika vedno ustrezati poveljavni cilju, ki si ga zastavijo. Ta cilj pa je tem jasnejši, čim globlje prodre v letalca misel, da mora odločno podpirati armado na zemlji. Tesno pobratimstvo v orožju med »zemljo« in »nebo« je prvi pogoj uspeha.

Nemci torej poskušajo preprečiti ta stik med »armado« in »letalom« s svojimi bombniki. Zaključek je jasen: da najučinkoviteje podpremo sile na kopnem, je treba, da naši lovci uničijo čim več sovražnih bombnikov.

Pri analizi borb z bombniki si velja zapomniti, da ima sovražnik navadno pri teh operacijah številčno prednost.* Zakaj je tako? Saj smo že daleč od časa, ko so imeli Nemci več letal kakor mi. Kako je torej to? Vsa reč je docela preprosta in naravna. Vsa množica naših lovcev ne more kar po cele dneve »viseti« nad bojiščem in trošiti brez haska svoje gorivo in motorje. Načelniki skupin pošiljajo patrulje, ostanek lovskih letal je pa v rezervi na letališčih; pošiljajo jih v borbo po potrebi, za pomoč letalcem, ki so se prvi spustili v boj. Potreba napadanja močnih nemških bombniških skupin z razmeroma šibkimi silami zahteva, da je patrulja odločna, okretna in drzna.

Drzen napad — to je eno izmed načel borbe proti sovražnim bombnikom. Njihove bojne formacije so razvrščene tako, da »omogočajo strelcem »pometati« vso okolico. Formacija lovcev je razvita

v širino in globino zaradi svobode manevriranja, medtem ko se bombniki stisnejo v »ognjenega ježa«. Streti tega »ježa« pa ni lahko. Če lovec ne bi bil poznan mrtvih oglov bombne formacije, to je najmanj ali pa sploh nebranjene smeri, se nikakor ne bi mogel približati bombniški skupini; če pa se držiš na veliki razdalji, ne boš dosegel kdovečesa. Treba je torej z neubranljivim napadom razbiti bombniško formacijo, uničiti čelno letalo, skupino spraviti s smeri, sejati zmedo med posadkami ter se potem lotiti vsakega letala posebej.

To, kar vam bom zdajle povedal, se je zgodilo med neko važno letalsko bitko, ko so naše enote napadale nemške utrdbe na Moločnaji. Nemci so se zagrizeno branili. Vse, kar se je rešilo po polomu v Doneškem bazenu, se je zbralo v Severni Tauriji. Tod so se zakopali in se besno upirali naši ofenzivi. Njihove protinapade so podpirale močne skupine bombnikov. Pomanjkanje »Messerschmittov« je prisililo nemško bombno letalstvo v obrambo. Močne skupine »Junkersov« in »Heinklov« so se sicer dvigale v zrak, toda so letale v strnjenih »zbitih« formacijah, ki jih je od vseh strani varoval lastni ogenj. Nemški taktiki nasproti smo postavili neubranljive napade naših lovcev.

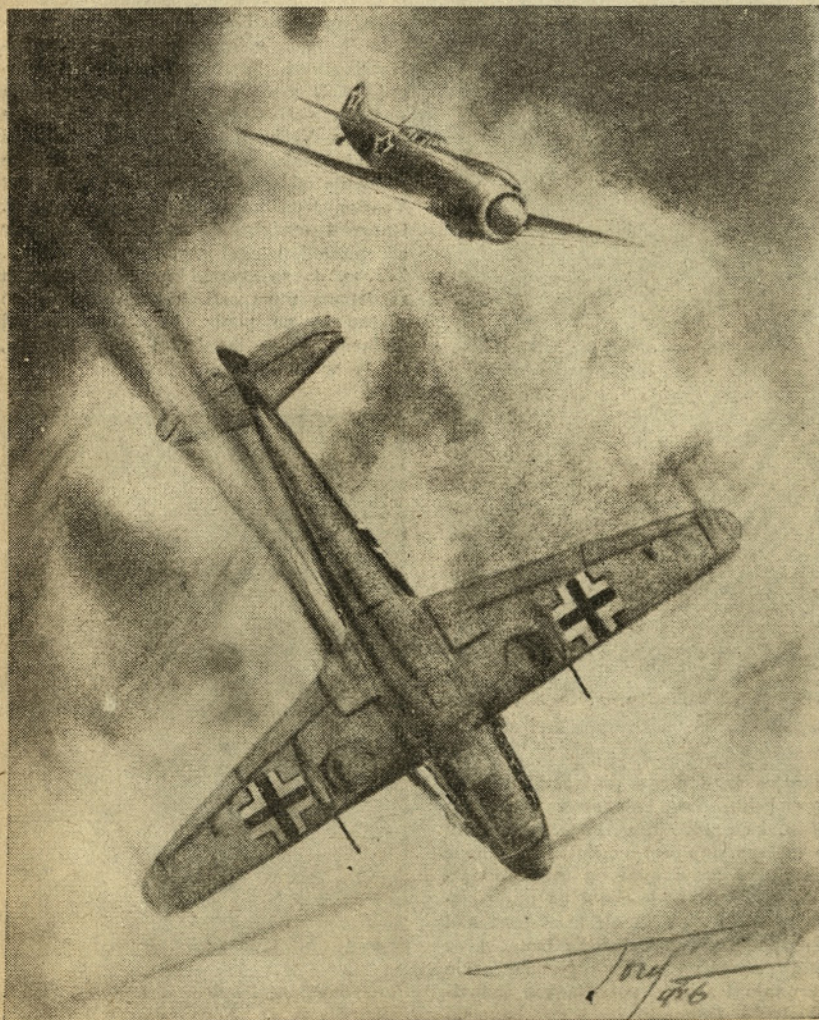
Okrog poldneva smo se dvignili. Klicalo nas je bojišče.

Dzusov nam je dal razumeti, da gre za zelo važno bitko. V njegovem glasu je bilo čutiti celo nek določen nemir — ali ne bomo v sramoto gardnemu polku? Sporočil sem na KM*:

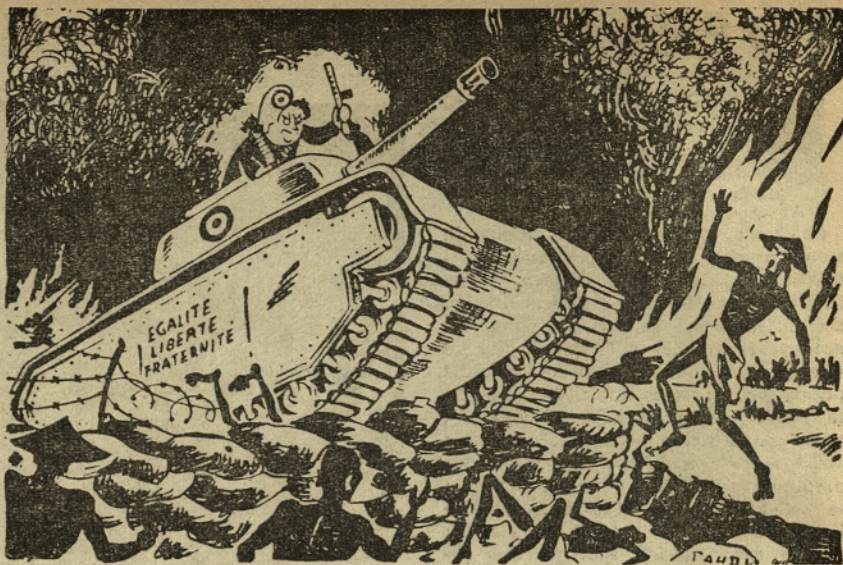
»Razumem! Izpolnil bom svojo nalogo...«

Naša naloga: najti in preprečiti akcijo novi skupini nemških bombnikov. V tem

* Komandno mesto (op. prev.)

»Lavočkin 5« je obračunal z Messerschmittom »Me 109-G1«...

IZ INDOKINE

— Hej Marijana, ti si se vendar prva borila za svobodo!

— Eh, to je bilo davno, pa sem na to že pozabila... (20. oktober.)

Karel Destovnik — Kajuh:

Tri pesmi (Iz pesniške zbirke)

PISMO IZ INTERNATA

Vse dni smo med sive zidove ujeti,
med šolske klopi in uradne obraze,
med svete podobe in razne ukaze...
težko, pretežko nam je tukaj živeti.

Tam zunaj pri vas so trpljenje in boj,
tovarne in polja in ritem življenja,
tam zunaj bijo se ljudje za obstoj
in pesmi so tamkaj in čudežna vrenja.

A tu govorijo o drugih rečeh:
o zvezdah in krajih nam tu govorijo...
O trenju tam zunaj in živih ljudeh
pa vselej skrivnostno molčijo...

NENAPISANO PISMO IZ JEČE

Pozno je že, a jaz ne morem spati.
Skozi majhno lino gledam v pusto noč,
zajeto, kakor jaz, v tman obroč
in mislim nate, moja dobra mati!

Samo za en, en sam večer,
bi rad glavo na prsi ti položil.
Spet kakor včasih bi ti rad potožil.
Razkril ti žalost vso in svoj nemir!

O, mama, če bi davi tu bilá,
ne veš, kaj vse so delali z menoj,
iz ust mi kri je bruhala na tla...

O, mama, če bi davi tu bila,
bi moj krvavi obraz v dlani zajela
in tiho, tiho pesem mi zapela.

OB HIŠNI PREISKAVI

S solzami
v očeh
sem
Cankarja

čital.
Nisem
ga čital,
pil
sem ga, kakor otroci,
ki materam
pijejo

mleko
iz prsi.
Sin moj,
žandarji
so spet prišli
preiskavat.
Odložil sem knjigo
z obraza so solze

kapljale
na njo.
O, saj ni nič hudega, mamal!
Žandarji
so v skrinjah
iskali,
v predalih
iskali
in v knjigah.

Stran,
gobavci,
proč
od teh mojih svetinj! —
bi zakričal.

sektorju je bil zrak dobesedno prenasladen z letali obeh nasprotnikov. Vrh tega je bila v zraku še čudna megličasta sopara, ki bi kmalu izjalovila to spomina vredno borbo.

V daljavi smo zagledali veliko skupino letal, ki se je stopnjasto razvrščala po višini. Pognali smo se naprej, da bi udarili čelno zviška. Toda nenadoma se me je polastil dvom: ali niso to morda naša lastna letala? Zaradi velike hitrosti, zaradi zgolj čelnega risa letal pred seboj in zaradi slabe vidljivosti, je bilo na daljavo skrajno težko razločiti konstrukcijske podrobnosti.

»Ne streljajte!« sem ukazal svojim soletalcem. Toda v tem trenutku sem na ves glas zaklel. Črni križ z belim robom se je jasno zasvetil na krilih letal. Za strel je bilo že prepozno, kajti v trenutku smo se znašli nad Nemci.

V tem primeru pa nam je prišla zelo prav nagla, rezka pilotaža. Nenaden zavoj — in evo nas za sovražnikom in nad njim. To je bilo sicer nevarno, ker bi nas sovražni strelci lahko dosegli. Toda zanesel sem se na nenadnost manevra. In zares se je vse dobro končalo.

»V napad!«

Pognali smo se na skupino bombnikov. Strojnični in topovski izstrelki so ustvarili pred nami nekaj kakor neprebojno steno. Toda štirje lovci so trdovratno napredovali. Silhueta čelnega letala se je odzrcalila v mojem vizirju. Pritisnil sem na gumb. Rafal! Rafal! In še eden! V istem trenutku se pred menoj vse vname. Motor, kabina, trup in krila se silovito stresejo. To je čelno nemško letalo, katerega je razneslo v hipu, ko sem ga preletel. Čisto po golem naključju sem z letalom vred ostal nepoškodovan.

Eksplodizija čelnega letala ter uničenje več drugih — vse to je dezorganiziralo nemško skupino. Zdaj je šlo za to, da stopnujemo to zmedenost do panike. Od spodaj navzgor smo napad ponovili. Vnelo se je še več drugih Nemcev; tisti, ki so se rešili, pa so jo ubrali nazaj.

V slušalkah sem zaslišal Dzusovljev glas:

»Čestitam! Komandant vam pošilja svojo zahvalo!«

TAJ, SIN DELOVNEGA LJUDSTVA.

VALENTIN KATAJEV * * * roman

Potekel je dan, potekel je drugi, tretji. Naokoli je bilo vse tiho in mirno. In vas, zaposlena s poljskimi deli, je pozabila na Nemce. Se Semjon ni več mislil nanje. Vsa štiri vojna leta ni niti enkrat videl Nemcev od blizu kakor treba in si nikakor ni mogel misliti, da bi se lahko na lepem pokazali tu v vasi. To bi bilo kar neverjetno. Ne. Ljudje so kar po nepotrebnem dvignili vik in krik. Gotovo bo tudi to nekako minilo. Pomlad se je lepo razvijala. Tik pred veliko nočjo je Semjon posejal žito in zasadil vrtiček, nakar je šel prvokrat spat k Sonji. Sega mu je dajala pravico do tega. Tu ne bi niti sam podpraporščak mogel nasprotovati.

Nevesta je brž sezula svojemu zaročencu škornje, nakar sta legla na peč in se pokrila s težko belo odejo, podloženo s črnim ovčjim kožuho.

Sonja je naslonila glavo na izproženo Semjonovo roko, položila pesti na njegova trda prsa in zamrla, ko je prisluškovala, kako mu bije srce.

On pa se niti dihati ni upal.

Ležala sta kakor brat in sestra, nedolžno objeta, in se v dehtečem somraku šepetaje pomenkovala o svojem bodočem gospodarstvu in o svojih bodočih otrokih. Semjon si je želel sina. Ona pa je sramežljivo šepetala s suhim ustnami Semjonu naravnost v uho:

»Bojim se.«

»Česa neki, norica?«

»In če umrem?«

»Le zakaj bi umrla?«

»Kdo bi vedel?...«

»Nikar ne misli na to, saj se še nič zgodilo ni, ti se pa že vznemirjaš.«

»Cuj, Semjon, kako ga bova pa krstila? Po dedu Fjodorju ali kako?«

»Koga neki?«

»Nu, fantička!«

»Kakšnega fantička?«

»Najinega vendar!«

On se je tiho nasmehnil.

Sonjina mati je po šegi ležala za pečjo in je bedé varovala čistost te njune prve skupne noči. Prisluškovala je njenemu šepetu in že čutila na svojih rokah vnuka, zavitega v obilne povoje. Že je čula uspavajoče škripanje zibelke in je gledala okrogli otroški obrazek z noskom kakor grahovo zrno. Solze so jo ščegetale v nagubani nos, usekniti se pa ni upala, da ne bi preplašila zaročencev.

XXIII. poglavje

Smrtna obsodba

Minil je veliki post, minila je tudi pozna velika noč. Razkošna južna pomlad se je umikala poletju — po prašni cesti, ki je bila ob robah obrasla s plevelom in bledikavo rožnatim cvetjem.

In nato so lepega dne opazile ženske, ki so v zelenem žitu plele plevel in snet, v daljavi tri moške v sivih plaščih, s puškami na ramenih. Šli so proti vasi.

Ko so se približali ženam, ki so kar onemele od strahu in radovednosti, je eden izmed njih, ki je bil videti še najbolj umerjen in je bil najbrž najstarejši, naslonil desnico k čepici brez ščitnika, čepica je bila podobna pogači; pobožal si je brke navšvic, sive kakor buba, napihnil debela lica in zabrunda z nizkim basom, kakor da bi govoril iz trebuha:

»Mo-oen!«

»Bok pomoč!« je vzkliknil drugi in snel z glave svojo pogačo z okroglo značko, majhno kakor pika.

Ženske so se kar zgrudile v žito, si z rutami pokrile glave in zbežale.

In preden so se tuji vojaki približali kovačnici, je že vsa vas vedela, da so prišli Nemci. Izza plotov in z vrtičkov, s klopi pred hišicami in s pragov so kmetje vzdolž vse vasi bolj radovedno kakor plaho ogledovali tri vojake k čeladami, ki so jih imeli pripete k širokim pasom.

Nemci so šli po sredi široke vaške ceste, porasle s kuštravo poletno travico. Oblečeni so bili v tesne, nespretno sešite plašče, ki so bili vzad razpeti, obuti pa so bili v debele čevlje, ki so bili dvakrat sešiti.

Sodeč po zaprašeni, od ukrajinskega sonca že kar porumenelih čevljih, in po smrdljivih madežih pod pazduhami je bilo očitno, da so Nemci imeli za seboj že najmanj petnajst vrst.

Zdaj pa zdaj so se ustavili pri kakem dvorišču, nakar je starejši prislonil svojo debelo roko h čepici, nabuhnil lica in peva je mrmral:

»Mo-oen!«

Nato je stopil drugi naprej, tisti, ki so ga Nemci po vsem videzu imeli za poznalca ruskega jezika, in ta je dvignil iznad glave svojo pogačo in bodro vzklikal:

»Bok pomoč, gospadar! Dobri den. Kako tu treba iskati vaški svet, prosim?«

Gospodar ali gospodinja ali ponekod gospodar in gospodinja skupaj z nekaterimi malčki golih trebuščkov, ki so se obešali materam za krilo, so strmeli v goste molče in radovedno.

Ko so še malce postali ob plotu, so Nemci odšli dalje.

Tako so v poldrugi uri vlnjudo obšli vsa vas, dokler niso srečali starega Ivasenka, ki je dvajset vrst naokoli slovel zaradi svoje izobraženosti in veščine, da je lahko o čemer koli pleteničil, dokler ni sobesednika zaboletela glava.

»Kaj bi pa radi?« jih je odgovoril stari Ivassenko in ker je vedel, da se bo razpredel zanimiv in dolg pogovor, se je spretno naslonil s komolcema na plot: »Torej, gospoda, kaj bi radi? Radi bi zvedeli, kje je vaški urad, ali kar je eno in isto, vaški svet?«

»Tako, tako,« je veselo prikimal poznavalec ruskega jezika.

»Le strpite se, preden se veselite,« je strogo pripomnil stari Ivassenko, ki ni imel rad, da bi mu kdor koli segal v besedo. »Vi boste imeli poslednjo besedo. Kaj bi torej radi?« je poučno nadaljeval in užival v mehkobi in lepoti svoje govorice. »Vi bi radi, ali kar je eno in isto, vi se morate po vojaški naredbi zgledati pri našem vaškem svetu. E, jaz vam pa lahko odgovorim le eno. Takšnega vaškega urada, ali kar je eno in isto, takšnega tako imenovanega vaškega sveta pri nas že od januarja meseca nimamo več. Zdaj me lahko vprašate: kje neki je ta urad, ali kar je eno in isto, tako imenovani vaški svet. Jaz pa vam bom na to takole odgovoril: ga ni! Ga ni več. Že davno ga ni več, ker je srečno odnesel parklje ali z drugimi besedami, ker so ga že januarja meseca razgnali, na njegovo mesto pa je prišel urad, ali

kar je eno in isto, ustanova, ki se zdaj ne imenuje vaški svet, marveč se zdaj imenuje Sovjet delavskih kmetijskih in vojaških deputatov. Na vaški svet so pa že vsi pozabili. Tega niti ne omenjajo več. E, zdaj bi vi radi vedeli, kje je vaški urad ali, kar je zdaj taisto, Vaški sovjet. Na to vam morem le eno odgovoriti. Tudi ne takoj, marveč po kratkem premisleku.

Nemci so poslušali in poslušali, nato pa — ne da bi čakali konca — pri ravnanju puške in ovinili dalje, vlačec svoje težke škarpete po plevelu.

Stari Ivassenko je dolgo gledal za njimi, zaničljivo kimal z glavo, v očeh pa se mu je zrcalila huda užaljenost.

»Kar, kar! Če so vsi tako pametni, naj kar sami iščejo. Naj! Bomo že še videli!«

Naposled so Nemci nekako prišli do Vaškega sovjeta.

Na strehi iz šašja, ob štoklji, ki je stala na eni nogi poleg svojega gnezda, so zagledali usločeno rdečo zastavo, ki je bila od sonca že močno pobledela.

Očitno jih je to močno presenetilo, kajti najstarejši je dolgo zijal v zastavo, nato napihnil lica, visoko dvignil obrvi in rekel z glasom iz trebuha:

»O!«

Nato so stopili v hišo.

V sobi se je kakor po navadi motalo precej sveta. Remenjok je v svojem večnem dežnem plašču in kučmi, ki je ni snel ne pozimi ne poleti, sedel kakor po navadi za mizo in je z vodenim črnilom skrbno načrtoval spisek o razdelitvi klembovskega kmetijskega orodja med nepremožne kmetovalce.

»Bok pomoč!« je nekoliko utrujeno pa vendar še vedno precej živahno vzkliknil poznavalec ruščine in snel svojo pogačo. »Dobri den!«

Ob teh besedah se je resno obrnil z obrazom v kot in se na široko pokrži, ko je zagledal pisani novi moskovski lepak, na katerem je bil narisana pop, ki drži v rokah sito, polno jajc, spodaj pa sta bila zapisana stih Bednega:

Ljudstvo na svetu se brati —
jaz ga želim obrati.

Nato je najstarejši izgovoril svoj trebušni »mo-oen« in položil na mizo papir, ki ga je potegnil iz notranjega žepa.

— Bittel

— Izvolite, — je prevedel jezikoslovec.

Remenjok je razgrnil že dobro omočen papir in je brez naglice na glas prebral zahtevo načelnika cesarsko-kraljevskega zveznega oddelka, da je treba v roku treh dni spraviti v skladišče vojne intendature 1200 pudov rži ali pšenice, 200 pudov svinjske masti, 3700 pudov sena in 810 pudov ovs. Ako se to ne bo zgodilo, bodo krivce zaprli.

Po splošnem molku je Remenjok zgrnil papir na četvero, šel po pregibu s svojim nohtom, trdim kakor školjka, odrinil papir z laktom in pričel na novo črtati spisek.

— Also? — je po daljšem premolku vprašal najstarejši.

— Herr Unteroffizier — je prevedel poznavalec jezika: — kar pomeni po rusko gospod unteroficir — hoče od vas, gospod, zvedeti odgovor za Herr oberlajtnant.

— Reci mu, da bomo brezpogojno izpolnili, — je ravnodušno odgovoril predsednik in je dalje slinil svojo cigareto.

Najstarejši je z odobravanjem prikimal, nato pa se je vnovič surovo namrščil, dvignil proti stropu svoj debeli kazalec in pretrgano izgovoril iz trebuha besedo:

— Aber!...

— Ni treba dvomiti, — je rekel predsednik.

Nemci so se še malo obotavljali po sobi in vohljali po kotovih. Kazalo je, da bi se radi odžejali. Pa niso našli vode. Nato se je prevajalec vnovič pokrži, proti popu s sitom in prijateljsko rekel:

— Dobri den! Lahko noč!

Nato so Nemci zapustili Sovjet; spremljali so jih nemi pogledi.

Domače ognjišče

VEZEN OVRATNIK

Skoro vsaka izmed nas ima preprosto temno obleko, ki jo obleče, kadar gre v gledališče ali na kako prireditev. Tako

obleko zmerom lahko prenauredimo in prenovimo z malenkostnimi spremembami. Letos so na primer moderni dolgi, ozki izrezi. Kaj takega lahko napravimo pri vsaki obleki, tudi pri taki, ki je imela prvotno visok, tesno ob vratu zaprt izrez. Seveda učinkuje globok izrez nekoliko prazno, če nimamo lepega nakita ali koravd okoli vratu. Pomagamo si tako, da obrobimo izrez z ozkim belim ovratnikom. Morda imamo doma v predalu kako krpo bele svile ali platna ali pa staro bluzo, ki ni več za nobeno drugo rabo, nego da jo razrežemo in napravimo iz nje primeren ovratnik. Ovratnik bo tem lepši, če ga izvezemo, morda z drobnimi zobčki, ki jih lahko damo napraviti tudi s strojnim vezanjem, saj marsikatera izmed nas nima časa, da bi se s tem sama ukvarjala.

NEKAJ NASVETOV ZA GOSPODINJE

Pogosto vas zebe in pravite, da ste malokrvni. S krvjo je vse v redu; zebe vas, ker ne dihate pravilno. Torej je treba temeljito in globoko izdihniti, nato krepko vdihniti zrak. To razgiba vse notranje organe in poveča množino kisika v krvi. (Kadar greste na izprehod, vadite!)

Ne veste kaj bi skuhali? Tudi taki dnevi so, ko se težko spomnimo kaj novega. Danes na primer zelenjadno juho (nekaj poparjenih, sesekljanih suhih gob zelo izboljša okus) in močnato jed, ki je enostavna in prav dobra; iz moke in vode — napravimo tekočo, a ne redko testo, dodamo malo pecilnega praška in žlico olja in v mešano testo zelo tanko narezane jabolčne rezine. Zmes zlijemo na pekačo, v katero smo dali dobro namočen papir in pečemo v vroči pečici. Ko je pečena, jo potresemo s sladkorjem in takoj serviramo.

Ob hladnem vremenu ne smemo nikoli nositi pretenih čevljev in rokavic. Neovirana cirkulacija krvi je prvi pogoj, da se prilagodimo temperaturi.

Sol je najvažnejša in prvenstvena začinba. Kadar delate močnate jedi, tudi prav sladke, ne pozabite tega in dodajte nožovo konico soli. Izboljša okus.

Aluminijska posoda postaja črna in ne veste zakaj? Ker jo umivate v vodi, kateri ste dodali sodo. Umivajte aluminij vedno brez sode!

Napravili ste strove štruklje in nekaj sira vam je ostalo. Kako bi ga najbolje porabili? Enostavno: namažete sir na kruhove rezine, potreseste s fino sesekljanimi orehi in lahko popoprte — sendviči so gotovi, manjka samo še čaj!

OTROCI MED SEBOJ

Opazujte pri priložnosti svoje otroke, pri igri recimo. Starejši brat nagaja mali sestrice in vi vzamete to za šalo. Opazujte ju večkrat in videli boste nagajanje počasi dobiva grobe oblike, če ne posežete vmes. In prav lahko nastanejo neprijetne posledice, ker spričo bratove tiranije trpi samozavest dekletca.

Ni lahko navaditi na red otroka, ki pustil vse igrače razmetane in pri tem ne zaleže nobena beseda. Vendar ne naredite usodne napake in ne čakajte na to, da se bo otrok v šoli naučil reda. Vse mora pospraviti sam, kar je razmetal, bodite dosledni in verjetno boste več dosegli z doslednostjo kot s palico, ki ni primerna kazen. Tudi na red se otrok navadi, a najboljša vzgoja je vzgled. Če imate sami okoli sebe često razmetano, ne pričakujte od otroka, da bo sredi vašega nereda pospravil svoje igrače.

Veliko se govori in piše o kaznovanju otrok in vključ temu marsikdo ne ve preprostega pravila: velike kazni ne dosežejo svojega namena, temveč take, ki ne izzostanejo.

Užitna jerebika — citronovec, sadno drevo bodočnosti severnih pokrajin

V zadnjih letih so pričeli na Češkem saditi užitno jerebiko. Ime sladkoplodna jerebika ni pravilno, ker niti sad užitne moravske jerebike ni sladak, marveč je sladko-kislatega okusa, sad navadne jerebike pa je zelo grenak.

Kdor je imel priložnost obiskati avgusta ali septembra mesto Blatno na Češkem in si ogledati tamkajšnje nasade, si je lahko natančno ogledal izbor drevja in grmovja, ki dajejo vitamin C. Ta izbor je bil posajen pred 15 leti. Vsakega obiskovalca zlasti presenetijo nekaj sto vrst vrtnic, ki rode sad, podoben majhni pomaranči, da človek kar ne more verjeti, da je to plod vrtnice. To sadje je različnih barv, od svetlo oranžaste do temnordeče, je različnih oblik in okusov. Je pa tu še cela vrsta različnega grmovja in drevja, katerega sadovi vsebujejo vitamin C. Tako na primer Mičurinova ananasova aktinidija, ki pa na planem rada pozebe. Dalje: Mičurinova bogatoplodna črešnja, ki je konec avgusta kar preobložena s krasnim sadjem in je vrhu tega zelo utrjena proti mrazu, da skoraj nikdar ne pozebe. Prav presenečenje pa so štiri vrste jerebik — sadnega drevesa bodočnosti.

Posajene so bile pred 15 leti in rastejo ves čas popolnoma zdrave, nepožeble, nepokvarjene od boleznih in škodljivcev. Ne zahtevajo nobene pomoči, nobenega negovanja, pa vendarle rastejo lepo, zastavno, imajo goste krošnje in dajejo mnogo sadja. Jagode so velike kakor ostheimske višnje.

Prva je Mičurinova granatova jerebika. Sad je sladko-kislatega okusa, ki sploh ne pogreni! To je križanka navadne jerebik z glogom.

Druga vrsta, še mogočnejše in gostejše rasti, je tudi ruskega izvora. Jagode so nekaj večje kakor jagode užitne moravske jerebike. Izmed vseh užitnih jerebik ima ta največ vitamina C (100 g jagod ga vsebuje 100–110 mg).

Tretja vrsta ima slabšo krošnjo ter manj sadja, jagode so manjše in sladko-kislatega okusa.

Četrta vrsta je že omenjena užitna moravska jerebika, ravne rasti, vendarle ne tako razvejena (100 g jagod ima 70–80 mg vitamina C).

Sadje teh jerebik lahko imenujemo citrone naših severnih pokrajin, zlasti pa Slovenije. Pa jih lahko cenimo še bolj kakor navadno citriono. 100 g citrone vsebuje vsega 60–80 mg vitamina C. Vitamin C užitnih jerebik je tudi bolj trpežen. Medtem ko se vitamin C navadne citrone kvari že v nekaj dneh, pa vitamin C naših jerebik vzdrži več mesecev, čeprav je steklenica načeta. 100 kg citrone da 38–40 l soka, 100 kg jerebikinih

jagod pa da 45–50 litrov soka. Koncentrirani sok jerebike vsebuje tudi več vitamina C, namreč: 200–300 mg/l.

Že pred prvo svetovno vojno je bila zdravilna vrednost ruskih užitnih jerebik dobro znana po vsej Rusiji. Tamošnje tvornice za predelavo sadja so izdelovale in razpošiljale majhne, ljubke, lepo opremljene škatlice z jagodami užitnih jerebik, ki so bile zasute s sladkorjem v prahu. Znane so bile tudi izven ruskih meja kot posebno cenjen zakusek.

Po vsem svetu je znano geslo: Vsaj eno jabolko dnevno! Kmalu pa bomo skovali novo geslo: Otrokom vsak dan nekaj s sladkorjem posutih jerebikinih jagod, ki so najbolj zanesljivi dobavitelji naravnega vitamina C, tako potrebnega otroškemu telescu.

Listje navadne jerebike je dober nadomestek kitajskega (ruskega) čaja. Listje užitne jerebike nima skoraj nič strojil (tanina) ter skupno z listjem japonske kulture da izvrsten čaj, ki ga noben strokovnjak ne bo razločil od pravega kitajskega (ruskega) čaja. In če ga ne pustimo predolgo vreti, vsebuje tudi nekaj vitamina C (100 g listov vsebuje od 50 do 80 mg vitamina C).

Jerebika raste povsod, tudi na najslabši zemlji, na granitni skali, ki nosi samo nekaj malo prsti. Pozimi in pomladi lahko stojijo korenine popolnoma v vodi in čeprav je poleti zemlja spet suha in razpokana. Tudi gnojiti ni treba. Vendar je treba paziti, da se naravno stanje hranilnih snovi v prsti vzdržuje enakomerno, kar je lahko doseženo takole: na zemljo okrog drevesa — čez obod krošnje — naložimo 10 do 20 cm visoko plast stare slame, tudi ostankov od repice ali moka ali stebela sončnic, nakar to plast vsako leto izpopolnimo na prvotno mero. Potem ni potrebno niti lopatenje, niti drugo rahljanje zemlje.

Ko bomo imeli dovolj mladih jerebik, dajmo vsaj po eno v vsak sadovnjak, v vsak vrt. Kdor že ima navadno jerebiko, lahko nanjo cepi užitno. Pri ruski jerebiki je uspeh zanesljiv in v enem letu dobiš sadno drevo. V mrzlih legah in dolinah, kjer drugo sadno drevje ne uspeva, je priporočljivo posaditi užitno jerebiko ob cestah in poteh. Zajci ne glodajo skorje jerebik, tako da tudi s te strani ne grozi škoda in skrb.

Za naše pionirje

mostiček

I. Vasilenko

Griša in Dima sta živela v isti ulici, v sosesčini drug nasproti drugemu. Prejšnje čase sta tičala vedno skupaj, nato pa sta se sam bog vedi zakaj sprla in se zasovražila. Stopil je Griša na prag svojega doma in vpil čez ulico:

»Hej, tepec, ali vidiš?«

In mu je pokazal zijala.

Dima je odgovoril:

»Koliko pa je vas ščurkov na kilogram?«

In je prav tako pokazal tovarišu osla.

Večkrat so ju skušali šolski tovariši z bogati, toda vse zaman, — bila sta kar prehudo sprta. Naposled sta začela drug drugega obmetavati čez ulico s kepami blata.

Nekoč se je vlila silna ploha. Ko je neurje pojenjalo, je posijalo sonce, toda vsa cesta je bila zalita. Ljudje, ki se jim je mudilo čez cesto, so hodili vzdolž ceste, čofotali z nogami po vodi in voda je kar drla.

Griša je prišel iz hiše in stal na pragu. Presenečen opazi, da je pritekel na cesto Dima, držeč v roki precejšen kamen.

»Aha,« — je pomislil Griša, »ti pa kar s kamnom? Dobro!«

Brž je pohitel s praga na dvorišče, poiskal opeko in spet pritekel na ulico, pripravljen na bitko. Toda Dima ni zagnal kamna, marveč je stopil na cesto in položil kamen v vodo. Položil ga je in preizkusil z nogo, ali drži, nakar se je vrnil v hišo. Kamen je obležal v vodi kot neznamenit otoček in okrog njega se je penila voda.

»A tako,« je pomislil Griša, »opeka ni slabša od kamna.« In je položil svojo opeko v vodo.

Že je Dima prinesel drugi kamen. Pazljivo je stopil z nogo na prvi kamen in položil drugega v vodo v isti črti z Griškino opeko.

Tedaj je prinesel Griša kar tri opeke skupaj.

Tako sta fantiča gradila prehod čez cesto in se bolj in bolj približevala. Ljudje, ki so stali na eni in drugi strani ceste, so ju občudovali in se jima smehljali.

Lej, med poslednjo opeko in poslednjim kamnom je bilo še korak razdalje. Tedaj sta si dečka pogledala iz oči v oči in Griša je rekel:

»Jaz sem pa dobil želvo, imamo jo na dvorišču. Če hočeš, ti jo pokažem.«

In sta odšla na dvorišče.

(»Murzilka«, Moskva)

RADIO

SPORED RADIA LJUBLJANA, MARIBOR IN SLOVENSKO PRIMORJE

(na valu 569 m in 449 m)

od 18. januarja do 24. januarja 1947.

Sobota, 18. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Pesmi slovenskih narodov; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13.30 Glasbene slike in intermezi; 13.30 Naša elektrifikacija in njene naloge; 13.45 Iz opernega sveta; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Slovenske narodne pesmi poje Tone Petrovčič, na harmoniko spremlja Avgust Stanko; 18 Radijski dnevnik; 18.15 Ruske narodne pesmi poje Fjodor Saljapin; 18.25 Ščur: Minute danes — ali dnevi pred 200 leti (Poučna oddaja za mladino in pionirje); 18.45 Igra plesni orkester Radia Ljubljana pod vodstvom B. Adamiča; 19 Gospodarske uredbe vlade FLRJ (Prenos iz Beograda); 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19.45 Pogovor s poslušalci; 20.15 F. Schubert: Simfonija v H-molu (»Nedokončana«) 20.40 Umetne in narodne pesmi poje Slovenski sindikalni kvintet; 21.30 Veselih minut; 21.30 Lahka glasba; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Plesna glasba do polnoči; 24 Konec oddaje.

Nedelja, 19. januarja

8 Jutranji koncert; 8.30 Napoved časa in poročila; 8.45 Igrajo godbe na pihala; 9 Sindikalna ura: — Naši udarniki bodo zborovali, Občene zbornice podružnice dobro pripravimo, Naša nova pot knjižne trgovine, Naša socialna zakonodaja (I. del); 9.20 F. Schubert: Godalni kvintet; 10 Bruckner: VI. Simfonija v D-duru; 11 Iz slavnihi dni naše borbe za svobodo: Odlomki iz spominke knjige XIII. proletarske divizije; 11.30 Po slovenskem svetu; 12 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13 Pol ure z naše najmlajše poslušalce; 13.30 Kar si kdo želi; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Samospeve poje V. Heybalova, pri klavirju spremlja Mitja Zebre; 15 Radijsko nedeljsko popoldne (Podrobni spored glej v nedeljskem časopisu); 18 J. Brahms: Sonata za violončelo in klavir v E-molu. Izvaja A. Janigro, pri klavirju spremlja M. Lipovšek; 18.30 Radijski dnevnik; 18.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19 Prenos zunanje političnega pregleda iz Beograda; 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Prenos iz opere; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 V plesnem ritmu do polnoči; 24 Konec oddaje.

Ponedeljek, 20. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Pesmi slovenskih narodov; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13.30 Po slovenskem svetu; 13.30 Fizikalni pregled; 13.45 Uvertura na ploščah; 14 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo (16 lekcij); 14.15 Pojo ruski zbori; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Slovenske narodne pesmi poje Dana Ročnikova, na harmoniko spremlja Avgust Stanko; 18 Radijski dnevnik; 18.15 Na kitaro igra Karel Hladky; 18.30 Sklepi VI. plenuma Centralnega sveta LMJ; 18.45 Glasbene slike; 19 Gospodarske uredbe vlade FLRJ (Prenos iz Beograda); 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19.45 Iz pesmi Simona Jenka; 20 Uvod v simfonični koncert; 20.10 Prenos simfoničnega koncerta orkestra Radia Ljubljana in uniojske dvorane pod vodstvom S. Hubada. Sodeluje violončelist Anton Janigro; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Iz del A. Rousolla; 23 Konec oddaje.

Torek, 27. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13.30 Partizanske pesmi; 13.15 Kulturni pregled; 13.30 Lahka orkestralna glasba; 14 Igra Korošev kvartet; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Glasbeni intermezi; 18 Radijski dnevnik; 18.15 Lahka glasba; 18.35 Iz dela ljudske mladine; Poročila, vmes poje Centralni mladinski pevski zbor, ki ga vodi Janez Kuhar; 19 Gospodarske uredbe vlade FLRJ (Prenos iz Beograda); 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19.45 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo (16 lekcij); 20 Klavirski koncert Pavla Sivica; 20.30 Glasbena medigra; 20.40 Borba Indokitajskega ljudstva za svobodo; 21 Pester glasbeni spored; 21.30 L. v Beethoven: VII. simfonija v A-duru; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Igra Plesni orkester Radia Ljubljana pod vodstvom B. Adamiča; 22.45 Lahka nočna glasba; 23 Konec oddaje.

Sreda, 22. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Pesmi jugoslovanskih narodov; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13 Igrajo eiganški orkestri; 13.15 Koroške narodne poje moški sekstet iz Brnce; 13.30 Uspehi našega gozdarstva v letu 1946; 13.45 Iz

opernega sveta; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Češke polke igra na harmoniko Avgust Stanko; 18 Radijski dnevnik; 18.15 Skladbe za violo in klavir. Izvaja S. Zalokar (viola) in J. Suhadolnikova (klavir); 18.35 Ob 23. letnici smrti velikega Lenina; 19 Samospeve ruskih avtorjev poje I. Cankarjeva, pri klavirju spremlja Pavel Sivica; 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19.45 Zdravstvena ura; 20 Koračnice za simfonični orkester; 20.15 Slovenske umetne pesmi poje Slovenski sindikalni kvintet; 20.35 Drobež Fran: Stanovanjska zadruha — uspeh naših sindikalnih organizacij; 21 S. Rachmaninov: Quasi Variazioni iz »Elegičnega tria, Izvaja Mariborski trio (T. Poljanec, O. Bajde, R. Klasing); 21.20 Pester spored lahke in plesne glasbe; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo (16 lekcij); 22.30 Reproduciran nočni koncert; 23 Konec oddaje.

Četrtek, 23. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Kata in Bara na trgu (razgovor gospodinje o prehrani in preskrbi); 7.10 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Lahka glasba; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13 Partizanske pesmi; 13.15 Kulturni pregled; 13.30 Lahka orkestralna glasba; 14 Igra Korošev kvartet; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Glasbeni intermezi; 18 Radijski dnevnik; 18.15 Lahka glasba; 18.35 Iz dela ljudske mladine; Poročila, vmes poje Centralni mladinski pevski zbor, ki ga vodi Janez Kuhar; 19 Gospodarske uredbe vlade FLRJ (Prenos iz Beograda); 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 19.45 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo (16 lekcij); 20 Klavirski koncert Pavla Sivica; 20.30 Glasbena medigra; 20.40 Borba Indokitajskega ljudstva za svobodo; 21 Pester glasbeni spored; 21.30 L. v Beethoven: VII. simfonija v A-duru; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Igra Plesni orkester Radia Ljubljana pod vodstvom B. Adamiča; 22.45 Lahka nočna glasba; 23 Konec oddaje.

Petek, 24. januarja

6.30 Koračnica. Dnevni spored. Iz naših časopisov; 6.45 Zabavna glasba; 7 Jutranji koncert; 7.30 Napoved časa, poročila in radijski koledar; 7.45 Pesmi bratskih narodov; 12.30 Napoved časa in poročila; 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave; 13 Igra Vaški kvintet; 13.30 Načrtovanje v kmetijstvu; 13.45 Koroške narodne pesmi; 14 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo (16 lekcij); 14.15 Poje Lidija Ruslanova; 14.30 Napoved časa in poročila; 14.45 Simfonični plesi; 18 Radijski dnevnik; 18.15 J. S. Bach: Partija v D-molu; 18.30 Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi — prizor (izvajajo člani SNG); 19 Slovenske narodne pesmi; 19.15 Napoved časa in poročila; 19.30 Lahka glasba

mali oglasi in objave; 19.45 Iz filmskega sveta; 20 Glasba iz sovjetskih filmov; 20.15 Turistična oddaja; 20.30 M. Bravničar: Pihalni trio L. M. Skerjanc: Serepada za pihalni trio Izvajajo: S. Korošec (flavta), M. Gunzek (klarinet), I. Lesar (fagot); 20.50 J. Brahms: Variacije na Haydnovo temo; 22.15 Samospeve J. Brahmsa poje Elza Karlovčeva, pri klavirju spremlja M. Zebre; 21.35 Operetna glasba; 22 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda; 22.15 Reproduciran nočni koncert; 23 Konec oddaje.

Vse naše poslušalce še posebej opozarjamo na naslednje:

Za prehod na načrtno proizvodnjo v letu 1947. je vlada FLRJ izdala vrsto gospodarskih odločb, ki določajo glavno linijo za urejevanje osnovnih elementov našega gospodarstva in okvir, v katerem se bo za daljšo dobo razvijalo delovanje državnih podjetij in drugih državnih organov. Izvajanje teh odločb mora biti hitro. Zato bo Radio Beograd seznanjal državne gospodarske organe z vsemi predpisi in ukrepi, ki jih boste izdajala vlada in gospodarski Svet. Vsak ponedeljek, vsak četrtek in vsako soboto ob 7. uri zvečer bo Radio Beograd objavljalo najvažnejše in najnujnejše ukrepe. V kolikor bi kakšne posebno važne odločbe izšle v ostalih dnevih, jih bo Radio Beograd objavljalo v večerni oddaji poročil, to je ob 23. uri. Vse te oddaje bo redno prenašala tudi naša postaja.

Priporočamo vsem gospodarskim ministrstvom, zveznim in republikanskim organom za načrtovanje upravam in državnim gospodarskim podjetjem, da posebej določijo za poslušanje teh oddaj enega nameščenca, ki bo sproti obveščal predpostavljene o novih nalogah. Pripominjamo, da bodo v teh oddajah naznačeni tudi roki, do katerih morajo posamezna ministrstva, organi za načrtovanje, uprave in državna gospodarska podjetja izvršiti nalogo, ki jim jih v svojih gospodarskih odločbah postavlja vlada FLRJ.

KITAJSKI IZREKI

Kdor je dolgo bolan, postane sam zdravnik.

Z zdravili je težko mrtve obuditi.

Najboljši zdravnik ne more rešiti izgubljenega življenja.

PREBRISANI CERKOVNIK

— Doktor, vam pa v cerkev ne dovolim iti!

— Zakaj pa ne?

— V cerkvi molite za vsakdanji kruh, in če hočete vi imeti vsakdanji kruh, bi morali vsi zbolet!

Š A H

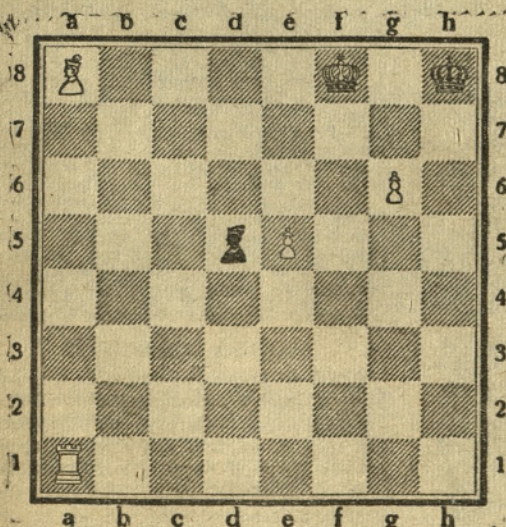
PROBLEM ŠT. 5

O. Würzburg

Beli: Kf1; Tc2; Lb2. (3 figure.)

Črni: Kh1; Pf3. (2 figure.)

Mat v 3 potezah.

Rešitev problema št. 4. 1. Tg2-b2; katera koli črna figura skuša preprečiti 2. Txd4 mat, odpre belemu drugu mat, n. pr.: 1... Td3. 2. Sb4 mat, ali 1... Sd3. 2. Dh1 mat, itd. Problem je torej zgrajen na neposredni grožnji.

Ljudska PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

prinaša dnevno aktualne članke politične, kulturne in gospodarske vsebine

Nedeljska priloga: Vprašanja naših dni

Naročajte jo in oglašujte v »Ljudski pravici«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6

Telef. št. oglasnega oddelka 36-85 — št. ček. rač. 16.690

Telef. št. uredništva in uprave 23-61 do 23-65

Telef. št. za naročnino 30-30

Večer na RAZVEDRILU

Preizkusi svoje znanje

Odgovori na spodnja vprašanja, ne da bi si pomagal s kakršnim koli pripomočki:

61. Kateri slovenski pesnik bo praznoval 23. t. m. 69 letnico svojega rojstva?
62. Kdo je bil Saltikov - Ščedrin?
63. Katerega sesalca je človek najprej udomačil?
64. Katere tri evropske države imajo kolonije na severni obali Južne Amerike?
65. Prihodnji mesec bo minilo 100 let, kar je umrl največji ruski narodni pesnik. Kdo je to bil?
66. Kako dolga je mladinska proga Brčko-Banovič?
67. Kaj je trench-coat?
68. Kako se pridobiva vazelin?
69. Koliko metrov je približno dolg celovečerni film?
70. Kako so dobili Jakobinci svoje ime?
71. Kako se imenuje »trgovinski običaj« s tujko?
72. Libreto katere opere slovenskega skladatelja je povzel po drami Iva Vojnoviča?
73. V kateri veliki operi je glavni junakinji ime Marinka?
74. Ali je Cankarjeva igra »Za narodov blagor« drama ali komedija?
75. Katera domača žival ima največjo normalno telesno toploto?
76. Kaj je 1 atmosfera?
77. Kako je dobila igra Rugby svoje ime?
78. Kaj je libreto?
79. Kdaj je bila vzpostavljena sovjetska oblast v Armeniji?
80. Koliko tehta 1 kubični meter suhega svežega sena?

RAZPIS NOVEGA NAGRADNEGA UGANKARSKEGA TEKMOVANJA

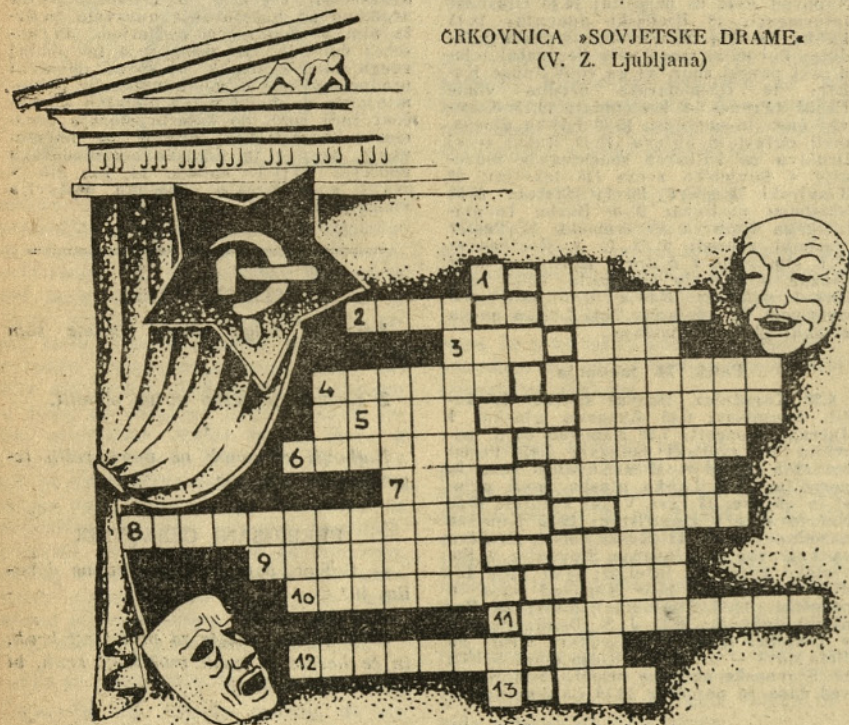
Uredništvo »Tovariša« razpisuje novo nagradno ugankarsko tekmovanje, ki bo trajalo od vključno 3. do vključno 6. številke »Tovariša«. V vsaki teh številki bosta objavljena po dve nagradni uganki, skupno torej osem. Uredništvo bo razdelilo med nagrajence trideset praktičnih daril. Nagrade bodo podrobno določene še pred zaključkom tekmovanja.

Kdor bo rešil vseh osem ugank, bo upravičen sodelovati pri žrebanju vseh nagrad, kdor jih bo rešil šest, bo upravičen sodelovati pri žrebanju, ko bo izžrebana prva četrtina nagrad, kdor jih bo rešil štiri, pa pri žrebanju, ko bo izžrebana prva polovica nagrad.

Reševalci morajo poslati rešitev vseh nagradnih ugank, ki so jih rešili, skupno, in sicer do roka, ki bo objavljen v 6. številki. Naročnikom ni treba priložiti kuponov, ki jih morajo priložiti le tisti reševalci, ki kupujejo »Tovariša« v kolportaži. Priložiti pa je treba kupone vseh števil, v katerih bodo objavljene nagradne uganki.

Izid žrebanja bo objavljen v 9. številki »Tovariša«.

ČRKOVNICA »SOVJETSKE DRAME« (V. Z. Ljubljana)

Uvrsti v gornje kvadrate črke: 14 A, 2 B, 2 C, 4 C, 5 D, 11 E, 2 G, 17 I, 4 J, 5 K, 6 L, 8 M, 8 N, 13 O, 2 P, 7 R, 7 S, 2 S, 8 T, 3 U, 8 V, 1 Z in 3 Z tako, da boš bral v vodoravnih vrstah drame naslednjih ruskih in sovjetskih avtorjev: 1. Simonova, 2. Gorgega, 3. Tolstaja, 4.

Turgenjeva, 5. Gorgega, 6. Gorgega, 7. Pervenceva, 8. Simonova, 9. Gorgega, 10. Simonova, 11. Gorgega, 12. Tolstaja in 13. Štoka.

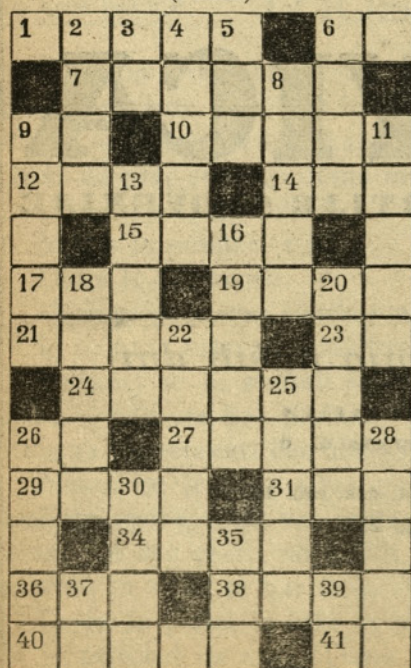
V debelo obrobljenih, navpičnih kvadratih boš bral besede V. I. Lenina.

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. slovenski slikar (umrl 1946), 6. osebni zaimek, 7. živi v tvoji bližini, 9. osebni zaimek, 10. tuje žensko ime, 12. francosko moško ime (fon.), 14. ovira tok vode, 15. nikalna oblika pomoznega glagola, 17. kemična spojina (železo in kisik), 19. mesece na Hrvaškem, 21. nasilno oviranje izražanja volje, 23. podredni veznik, 24. orodje (množ.), 26 dva enaka samoglasnika, 27. poverba, 29. kratica za vrhovno politično predstavništvo Slovencev med narodno-osvobodilno vojno, 31. del parnega streha, 35. srbsko moško ime, 36. grška črka, 38. država v Aziji, 40. mesto ob zlivu dveh rek v Jugoslaviji, 41. znak za kemično prvo.

Navpično: 2. leposlovni članek, 3. oblika pomoznega glagola, 4. nasprotni boljševo, 5. zimski pojav, 6. moško ime, 8. mesto v Franciji, 9. igra, ki pospešuje telesno moč in razvoj, 11. španski državnik, 13. jezero na Finskem, 16. neviden, neotičen, 18. letni čas, 20. misel, 22. smisel za lepoto in ugodje (množ.), 25. jugoslovanski šahovski mojster, 26. umetniško izobrazba človek, 28. napad, 30. bodoča rastlina, 35. ljub, drag, 37. osebni zaimek, 39. kemični znak za kovino.

KRIZANKA (Poldka)

ZLOGOVNICA

(ra-ak)

Sestavi iz zlogov:

a - bo - ca - da - di - do -
e - gi - i - ja - ka - ko - le -
le - nek - ni - nja - o - ra -
ra - ri - ro - sal - se - se -
ta - te - ti - ti - va - va - vi -
vi - vi - vi - za

10 besed naslednjega pomena: 1. otočje v Indijskem oceanu, 2. reka v Aziji, 3. mesto na Hrvaškem, 4. vsak kolesar jo potrebuje, 5. žalostinka, 6. pogost način akcije v gverilskem bojevanju, 7. zver, 8. zgodnica, 9. spaja dve točki kroga, 10. zapreka.

Prve in tretje črke, brane navzdol, povedo slovenski pregovor.

NASPROTJA

(-zg-)

Izposojen,
nedelaven,
anoda,
pritrjevali,
širok,
simpatičen.

Poišči besede nasprotnega pomena (na primer: kratek-dolg, lahek-težak itd.). Če si poiskal pravilne, boš bral v prvi in tretji vrsti navpično zopet dve besedi nasprotnega pomena.

MAGIČNI LIK

(Igor)

A A A A A A
C E E E E I
I I I I I L
L L M M M M
N N N N O O
R R T V V Z

Razvrsti črke tako, da boš bral v navpičnih in vodoravnih vrstah: 1. reka v Jugoslaviji, 2. mimogrede povem, 3. važni sestavni deli raznega orodja, 4. kemično barvilo, 5. gospodinska potrebščina, 6. svetinja.

VABILO NA TURO

(B. P. - Celje)

Nasha mladina nikdar ne vpraša: »Kam?«, nikdar: »Zakaj?« Ako toča bije, ako kraška burja vije, hili poleti ali v pozni jeseni, celo še novembra ali decembra na sto lažjih ali težjih tur v naše planine, doline, bregove in ravni, mesta in vasi, naj je suho ali mokro, pada sode, pada sneg. Prostran je naš lep svet, a njihova sla je neodoljiva! Često koraka na čela čete harmonikar; visoko se vije zastava. Naj je beli dan ali črna noč - kakor možje, ki morajo, kadar bo čas, nekoč nastopiti dozorilo dediščino svojih očetov. Sedaj pa še ti: hajdi na pot, a povej: kam in kod! Kakor kdo more, kakor kdo zna, naj z nami se na pot poda!

Na tej turi bodo udeleženci obiskali 19 naših krajev in vrhov. Katere?

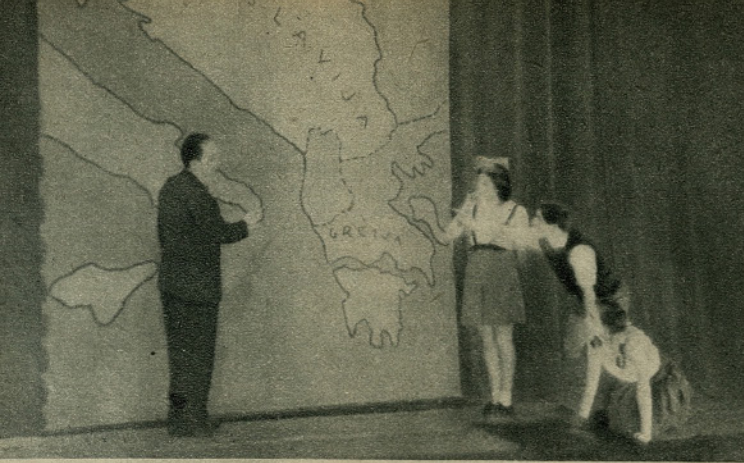
KRIPTOGRAM: NAS CILJ

(-xyz-)

Slovenija	2-2
Kurdistan	2-6
Irski	3-2
Indija	6-4
Amerika	3-6
Makedonija	6-8
Britanija	2-5
Francija	5-3
Nemčija	6-1
Poljska	1-6
Sovjetska zveza	3-8
Mexico	2-6
San Salvador	4-5
Vietnam	3-4
Rumunija	4-0

LISTNICA UREDNISTVA

Rezultati žrebanja. Milutin Čilenšek, ki je dosegel v našem nagradnem ugankarskem tekmovanju prvo mesto, je zbral 136 točk in ne 130, kakor nam je »popravljen« tiskarski škrat v zadnji številki. V. C. Maribor. Vašo dopisnico smo prejeli, ko smo tedenske nagrade že razposlali. Vaši želji ne bi mogli ustreči, ker so nagrade določene vnaprej in jih kasneje, ko so nakupljene, ne moremo več zamenjati.

Ljubljanska Drama je uprizorila

»Veliko potovanje«, veseloigro za pionirje, ki jo je po sovjetskem izvirniku N. J. šestakova presadil na naša tla Emil Smasek.

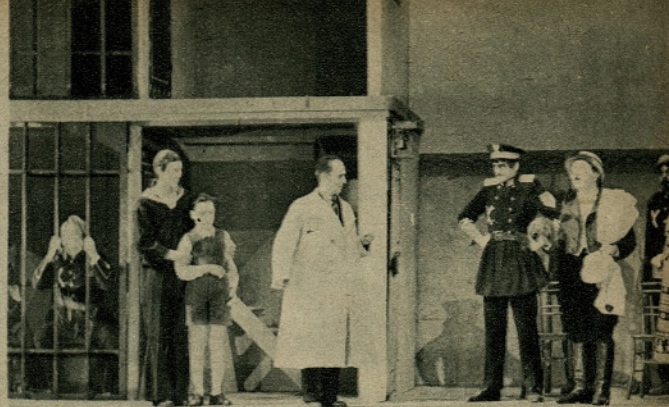
Posebnost te igre je v tem, da ves čas aktivno sodelujejo in posegajo v dogajanje naši mali gledalci.

Gledališki igralec Slavko Jan gre v Grčijo reševati svojega sina, ki so ga grški monarhofašisti na meji zgrabili in odvlekli s seboj. Z njim gredo trije pionirji, ki jih izbere iz občinstva — in z njim potujejo vsi gledalci.

Najprej se pred zemljevidom odločijo, da pojdejo v Trst in od tam z ladjo v Grčijo, nato sestavijo avtomobil, toda vohun jim je že za petami. Na ladji se morajo skrivati, toda pomagata jim dva mornarčka, Tržačan in mlad Grk, partizanska sirota. Po mnogih dogodivščinah srečno rešijo zaprtega pionirja in se vrnejo v Jugoslavijo, kamor jim skušata slediti dva vohuna. Oba vohuna pa na meji zapro. Tudi mornarčka sta prišla v Jugoslavijo in pionirji v dvorani ju sprejmejo v svoje vrste.

Uprizoritev te igre ima poseben čar, ker ves čas pomagajo svojim junakom na odru pionirji-gledalci, kar zapušča v njihovem doživljanju močne čustvene vtise, o čemer pričajo tudi spisi in risbe pionirjev, ki so jih poslali gledališču.

Foto: Pfajfer in Vlastja.

»Ljubljanski klameji so jih ustavili in so jih v pre-
pali in imajo v kabinah naše goimeli. Potem so spoz-
nali nas in go to nas mi smo rekli, da go to in nas
so spoznali, ker rečejo, da pionirji ne lažijo. Malomu
pionirje so pa dali tlobo.«

Gl. Vid - Ljublj. no. 21. decembra 1946.

stihar Janja gl.

4. k. v. red. Gl. Vid Ljubljana

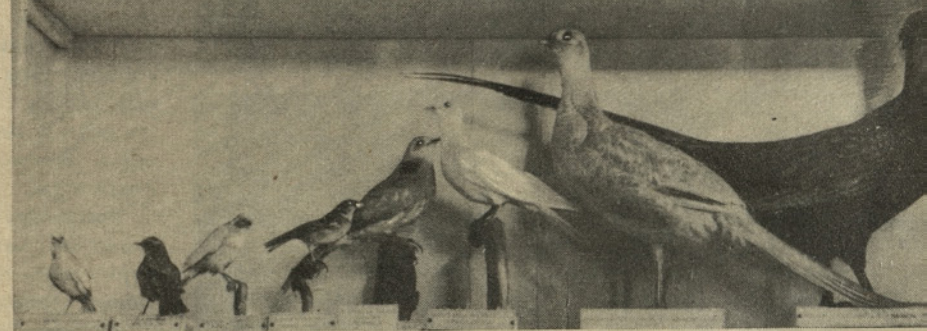
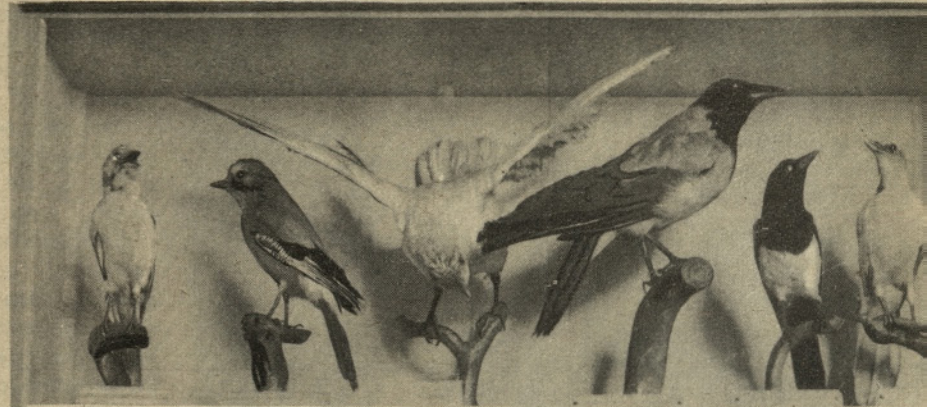
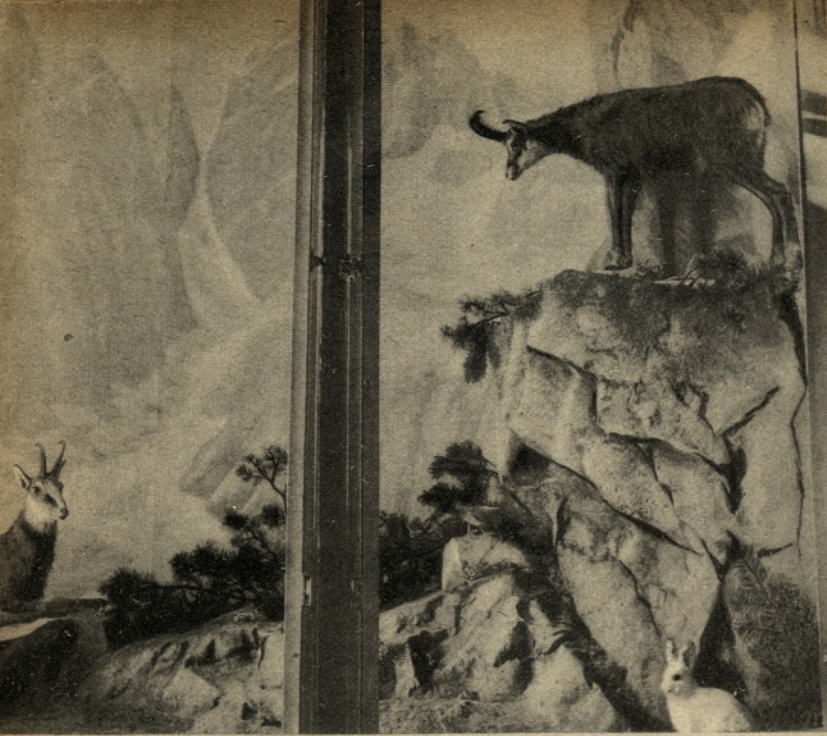
s našim po nogah. Mi smo pomagali tvoj Janja
Tvoje smo varovali. Drugi smo varovali go-
ni. Tvoje smo varovali napravi. K ti bi mi
pionirji ne pomagali bi bili vsi napravi. Tvoj Jan
Slavko, Majda, Danica in oba mornarčka

V. L. Vid, 21. XII. 1946.

NARAVOSLOVNI MUZEJ V LJUBLJANI

V sedmih velikih dvorinah muzejske palače ob Bleiweisovi cesti v Ljubljani so nameščene zbirke Naravoslovnega muzeja. Prav posebno zanimanje med obiskovalci zbuja zbirke, ki so urejene ekološko, to se pravi tako, da prikazujejo živali v njihovem življenjskem okolju. Levo zgoraj je gams na skali pod Jalovcem, oprezujoč za kožo na levi, zraven pa vidimo v zbirki planinskega zajca. Na srednji sliki levo je družina srnjadi in drugih sesalcev. Spodaj je rjavi medved s svojo žrtvijo, vidimo pa tudi divjo mačko. V dveh dvorinah je sistematska zbirka sesalcev in ptic. Ptičji rod spoznamo v zanimivih skupinah. Prav pisano je prikazano Ljubljansko barje s svojim posebnim živalstvom. Na sliki ptic vidimo tudi ekološko zbirko naših planinskih glodavcev in malih roparjev. Srednja slika spodaj kaže del sistematske zbirke sesalcev: jelena, šakala i. dr. Na zadnji sliki pa je zbirka morskih avertekatov, mehkužcev, insektov, koralnjakov, košarjev, ščiparjev in vrtičnjakov.

FRANCISCO
Goya
1746-1828

**Francisco Goya — slikar španskega ljudstva
ob 200 letnici njegovega rojstva**

Ta uporni Španec, kmet, se je rodil v zakotni vasi Aragonije. Potepuh je bil v svojem burnem življenju, težak, bikoborec, delavec, dvorni slikar in nazadnje emigrant. Nikoli ni zatajil, da je sin preprostega ljudstva. Kot slikar in grafik je široko zajemal snov: od revnega Španca do kraljevega dvora. Prvo temo je podajal s sočustvovanjem, drugo z brezobzirno ironijo. Desetletja je živel na španskem dvoru. Ker se njegov prodorni duh ni nikoli oddaljil od realizma, ni slikal dvorjane idealistično in pokorno, temveč jih je strastno razkrinkoval. Tudi ko je slikal religiozne motive, ni zapadal v mistiko, temveč svobodno prikazoval tedanjo Španijo. Okoli leta 1800. se je špansko ljudstvo goloroko dvignilo proti francoskemu okupatorju. Goya je beležil v svojo skicirko poljane mrtvecev, obešence, streljanje upornikov, požige, posilstva, rope, krvoločne okupatorske uniforme in uporne Špance.

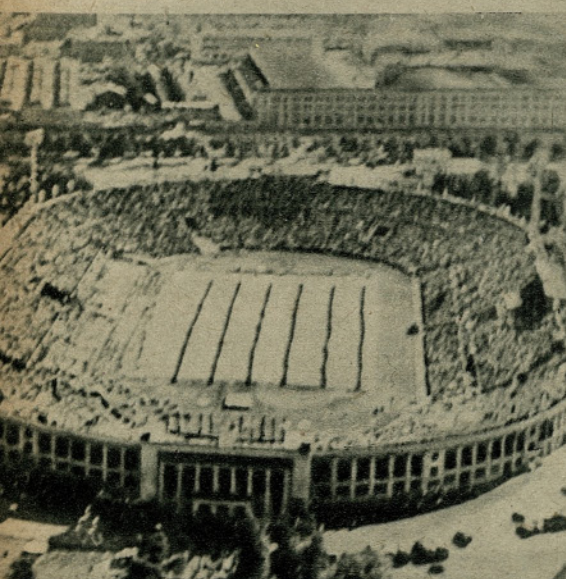
Ko je na starost oglušel, ga je dvor zavrgel. Bil je osamljen in tudi vid mu je pričel pešati. Graviral je ujedanke, delal s suho iglo in zelo plodovito ustvarjal v takrat odkriti litografski tehniki. Pred svojo smrtjo je moral bežati v Francijo. Umrl je v Bordeauxu, star 82 let. Ostal je do kraja puntar.

Današnji dogodki v Španiji so zelo podobni Goyinemu času! Danes so njegova dela na strani španskih borcev za svobodo in protestirajo zoper nasilje. V tem je veličina revolucionarja Goye, ki je bil dosledno na strani španskega ljudstva. Zato živi njegov duh še danes in ostane za vse čase svetel vzor borca za pravice delovnega ljudstva.

Njegova pomembna dela so poleg slik še ciklusi grafik »Desastres de la guerra«, »Tauromaquia«, »Disparates« in »Caprichos«.

Zgoraj levo: Skopuh iz zbirke »Caprichos«.
Zgoraj desno: Lastna podoba (1798). Ujedanka iz zbirke »Caprichos«.
V sredi: Grozote vojne — Napoleonov vojak hladno opazuje svoje žrtve.
Spodaj: 3. maj 1808. Okupator strelja uporno špansko ljudstvo.

»Mladost naše domovine«

Ljubljana bo kmalu ostrmela pred novo filmsko umetnino Sovjetske zveze, pred filmom v naravnih barvah »Mladost naše domovine«, ki nam prikaže veliko parado fizikulturikov v Moskvi 1946. leta.

Vsezvezna fizikturna slovesnost, ki je vsako leto v Moskvi, predstavlja revijo mladosti prostrane Sovjetske države, revijo mladeničev in deklet, duhovno in fizično vzgojenih v socialistični državi.

Režija filma je bila zaupana izkušenemu umetniku Sergeju Jutkeviču. Jutkevič ni dal samo navaden dokumentarni film, ampak je vnesel vanj tudi slikovite poetske elemente.

Pred nastopom ukrajinskih fizikturnikov s klaskom v rokah nam režiser pokaže zlata polja sovjetske žitnice Ukrajine; pred tretjim vstopom beloruskih športnikov na štadion vidimo beloruske gozdove, v katerih so se borili sovjetski partizani; povezujoč te podobe s prizori športnih nastopov na štadionu, je režiser tako razširil idejno osnovo filma, organično povezal parado z življenjem sovjetske mladine ter ustvaril visoko pesem o mladosti socialistične države.

Iz tega filma napravimo lahko tri pomembne zaključke: 1. Sovjetska fizikultura, katere osnova ni v dirki za rekordi, je postala resnična last širokih množic delovnega ljudstva in dvignila ljudsko zdravje. 2. Sovjetska kinematografija daje filme vse večje umetniške vrednosti. 3. Ta film nam pove, da poleg Sovjetske zveze ni države, ki bi se mogla pohvaliti s tako zdravo in napredno mladino in z večjo in prepričljivejšo parado moči svoje družbene stvarnosti.

Film je bil na festivalu v Caneju nagrajen z mednarodno nagrado za najboljši kratki film o aktualnih dogodkih in z eno od dveh nagrad Zveze intelektualcev za filme, ki največ doprinese ideji miru in razumevanja med narodi.

